

# Kotoa kohtaamisiin

Opas maahanmuuttajaperheille  
avoimista varhaiskasvatuspalveluista Kuopiossa

**Pauliina Jauhiainen**  
**Miia Pitkänen**

Opinnäytetyö

---

**Ammattikorkeakoulututkinto**



Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Pauliina Jauhiainen, Miia Pitkänen	
Työn nimi Kotoa kohtaamisiin – Opas maahanmuuttajaperheille avoimista varhaiskasvatuspalveluista Kuopiossa	
Päiväys 12.11.2013	Sivumäärä/Liitteet 50/3
Ohjaaja(t) Arja Pesola	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Kuopion kansalaisopisto	
<p><b>Tiivistelmä</b></p> <p>Maahanmuuttajat ovat uusi ja kasvava asiakasryhmä Suomessa. Heidän määränsä kasvaa jatkuvasti, joten maahanmuuttajien tarpeet olisi huomioitava palveluissa. Maahanmuuttajien ikärakenne on verrattain nuorta suhteessa kantaväestöön. Lapsiperheiden palveluissa tulisi huomioida maahanmuuttajaperheiden näkökulma. Monet maahanmuuttajajäideistä haluavat pitää alle 3-vuotiaan lapsensa kotihoidossa. Avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat erityisen hyviä vanhemmille, jotka hoitavat pieniä lapsiaan kotona. Avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin osallistuminen tukee maahanmuuttajaperheen sosiaalista kotoutumista tarjoamalla mahdollisuuden tutustua muihin lapsiperheisiin ja oppia suomen kieltä.</p> <p>Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Kuopion kansalaisopisto, jonka Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmä oli keskeinen osa tätä työtä. Ryhmä liittyi Kuopion kansalaisopiston Kotoa mukaan -osahankkeeseen, joka oli osa Kuopion kaupungin Osallisena Kuopiossa -kokeiluhanketta. Nämä taas liittyivät valtakunnalliseen Osallisena Suomessa -hankkeeseen, jonka toimintakausi oli 2010–2013.</p> <p>Tämä on toiminnallinen opinnäytetyö, joka koostuu opinnäytetyöraportista ja tuotetusta oppaasta. Opas suunnattiin maahanmuuttajaperheille ja siinä kerrotaan avoimista varhaiskasvatuspalveluista Kuopiossa. Oppaan tuotteistamisprosessissa käytettiin Jämsän ja Mannisen tuotekehitysmallia. Oppaan tavoitteena on tiedottaa maahanmuuttajaperheitä avoimista varhaiskasvatuspalveluista Kuopiossa sekä innostaa heitä osallistumaan niihin.</p> <p>Oppaaseen sisältyy Kuopion kaupungin, Kuopion evankelisluterilaisen seurakunnan sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kuopion yhdistyksen tarjoamia maksuttomia avoimia varhaiskasvatuspalveluita, joihin vanhemmat ja lapset osallistuvat yhdessä. Opas tehtiin selkosuomella ja siinä käytettiin paljon valokuvia tekstin havainnollistamiseksi. Oppaassa kerrotaan lisäksi esimerkiksi lasten pukeutumisesta ja linja-autolla kulkemisesta, jotta kotoa lähteminen osallistumaan avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin olisi mahdollisimman helppoa.</p>	
<p><b>Avainsanat</b></p> <p>maahanmuuttajaperhe, kotivanhemmuus, sosiaalinen kotoutuminen, avoimet varhaiskasvatuspalvelut, tuotteistaminen, Osallisena Suomessa -hanke</p>	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Pauliina Jauhiainen, Miia Pitkänen			
Title of Thesis Meeting other families – A guide for immigrant families about open early childhood services in Kuopio			
Date	12.11.2013	Pages/Appendices	50/3
Supervisor(s) Arja Pesola			
Client Organisation /Partners Kuopio Community College			
<p>Abstract</p> <p>Immigrants are a new and growing client group in Finland. The amount of immigrants is increasing so their needs should be paid attention to in services. The age structure of immigrants is quite young compared to the original population. The immigrant families' perspective should be paid attention to in services for families with children. Usually immigrant mothers want to care for their under 3-year-old children at home. Open early childhood services are good especially for parents who care for their little children at home. Participating in open early childhood services supports immigrant families' social integration by offering a possibility to get to know other families with children and to learn Finnish language.</p> <p>The client organisation of the thesis was Kuopio Community College whose Multicultural Finland for Families with Children group was essential part of this work. The group was related to the Kooto mukaan subproject of Kuopio Community College. This subproject was in turn part of Kuopio city's project called Participative Integration in Kuopio. These two projects were related to the nationwide project <b>Participative integration in Finland</b> which was implemented in 2010–2013.</p> <p>This is a functional thesis which consists of a report and a guide. The guide is for immigrant families and it includes information about open early childhood services in Kuopio. The productization process was made by using the model by Jämsä and Manninen. The objective of the guide is to inform immigrant families about open early childhood services in Kuopio and to enthuse them to participate in services.</p> <p>The guide includes free open early childhood services for both parents and children offered by the city of Kuopio, the Evangelical Lutheran Church of Kuopio and the Mannerheim League of Child Welfare in Kuopio. The guide is written in Easy Finnish and it includes many photographs to demonstrate the text. In addition, the guide includes information about children's clothing and travelling by bus so that leaving home to participate in open early childhood services would be as easy as possible.</p>			
<p>Keywords immigrant family, stay-at-home parent, social integration, open early childhood services, productization, <b>Participative integration in Finland project</b></p>			

## SISÄLTÖ

### TIIVISTELMÄ

### ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	KONTEKSTIN KUVAUS.....	9
2.1	Osallisena Suomessa -hanke.....	9
2.2	Osallisena Kuopiossa -hanke.....	10
2.3	Kuopion kansalaisopiston Kotoa mukaan -osahanke.....	10
3	MAAHANMUUTTAJAPERHEEN SOPEUTUMINEN.....	12
3.1	Maahanmuuttajaperheen käsite .....	12
3.2	Maahanmuuttaja kotivanhempana.....	13
3.3	Maahanmuuttajan perhe-elämän haasteita.....	14
3.4	Berryn akkulturaatioteoria .....	15
4	SOSIAALINEN KOTOUTUMINEN .....	17
4.1	Sosiaaliset suhteet suomalaisiin .....	18
4.2	Maahanmuuttajaperheen sosiaalinen kotoutuminen.....	19
5	VARHAISKASVATUS JA AVOIMET VARHAISKASVATUSPALVELUT.....	20
5.1	Maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatus .....	20
5.2	Kasvatuskumppanuus perheiden tukena .....	21
5.3	Avoimet varhaiskasvatuspalvelut.....	22
5.3.1	Toiminnan muodot .....	24
5.3.2	Toiminnan merkitys lapselle .....	26
6	OPPAAN KEHITTÄMISPROSESSI.....	29
6.1	Kehittämistarpeen tunnistaminen ja ideointi.....	30
6.2	Oppaan luonnostelu .....	32
6.3	Oppaan kehittäminen .....	33
6.4	Aiheen rajauksen jälkeen.....	35
6.5	Kehittely- ja viimeistelyvaihe.....	37
6.6	Selkokielisyys ja visuaalinen ilme.....	39
7	POHDINTA .....	41

### LÄHTEET

### LIITTEET

Liite 1 Opas

Liite 2 Kirje vanhemmille

Liite 3 Kirje neuvoloiden työntekijöille

## 1 JOHDANTO

Maahanmuuttajien määrä Suomessa on lisääntynyt merkittävästi viime vuosikymmenen aikana. Kun vuonna 2000 Suomessa oli 91 074 ulkomaan kansalaista, vuonna 2012 heitä oli jo 195 511 (Kansalaisuus iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1990–2012 2013). Myös Kuopion kaupungissa tämä väestönkehitys on nähtävissä. Vuonna 2000 Kuopiossa oli 1 149 ulkomaan kansalaista ja vuonna 2012 määrä oli 2 125. Verrattaessa kolmenkymmenen vuoden päähän, vuoteen 1983, huima väestörakenteen muutos näkyy selvästi, sillä silloin ulkomaalaisia oli Kuopiossa vain 148. (Väestö kielen mukaan sekä ulkomaan kansalaisten määrä ja maa-pinta-ala alueittain 1980–2012 2013.)

Maahanmuuttajien ikärakenne on selvästi kantaväestöä nuorempaa. Vuonna 2011 Suomessa asuvista ulkomaan kansalaisista 80,6 % oli työiässä (15–64 vuotta). Suomen kansalaisista vastaava luku oli 64,9 %. (Väestö 2012 2012, 16.) Ulkomaalaistaustaisista naisista 61 % on 15–49-vuotiaita, eli hedelmällisyyssiässä, kun taas suomalaistaustaisten naisten keskuudessa vastaava luku on 42 % (Helminen 2013). Kaikkien maahanmuuttajien kokonaishedelmällisyysluku, eli ennakoitu lapsiluku nais- ta kohden, oli 2,0. Tämän on hiukan korkeampi kuin Suomessa syntyneiden luku 1,8. (Väestö 2012 2012, 51.)

Martikainen (2008) on tuonut esille maahanmuuttajaperheiden määriä Suomessa käyttäen lähteenään Tilastokeskuksen julkaisuja. Vuonna 2005 Suomessa asui 55 719 perhettä, joissa yksi tai kumpikin puolisoista oli maahanmuuttaja. Näistä kahden ulkomailla syntyneen vanhemman perheitä oli 17 829, eli 32 %. (Tilastokeskus 2006, Martikaisen 2008, 55, 57 mukaan.) Samana vuonna Suomessa asui 35 697 lapsiperhettä, joissa ainakin toinen vanhemmista oli maahanmuuttaja. Näistä kahden maahanmuuttajan perheitä oli kolmasosa. Vuonna 2005 maahanmuuttajaperheillä oli yhteensä 49 804 lasta, joista 16 575 (33 %) lapsella kummatkin vanhemmista olivat maahanmuuttajia. (Tilastokeskus 2006, Martikaisen 2008, 56 mukaan.)

Suurin osa maahanmuuttajaaideistä haluaa hoitaa alle 3-vuotiaan lapsensa kotona. Lainialan ja Säävälän (2010, 40) helsinkiläisille pienten lasten maahanmuuttajavanhemmille tekemän tutkimuksen mukaan kotihoiton nähtiin sopivan pienelle lapselle päivähoitoa paremmin. Tutkimuksessa selvisi myös, että vieraskielisillä äideillä on vaarana eristäytyä suomalaisesta yhteiskunnasta. Äitiys voidaan nähdä kielenoppimista ja kotoutumista hankaloittavana seikkana. Yhdessä maahanmuuttajille tehdys- sä tutkimuksessa selvisikin, että suomen kielen heikkouden takia suomalaisiin tutus-

tuminen koettiin vaikeaksi. (Lainiala & Säävälä 2010, 53; Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 76.)

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat tärkeitä erityisesti kotihoidossa oleville lapsille ja heidän vanhemmilleen. Ne tarjoavat perheelle esimerkiksi mahdollisuuden sosiaalisten suhteiden luomiseen ja tukea vanhemmuuteen. (Varhaiskasvatus s.a.; THL 2012.) Avoimet varhaiskasvatuspalvelut olisivat hyödyllisiä sekä kotona lapsiaan hoitaville maahanmuuttajavanhemmille että heidän lapsilleen. Palveluihin osallistuminen tukisi maahanmuuttajien sosiaalista kotoutumista, tutustumista suomalaiseen perhe-elämään ja lapsen kehitystä.

Työmme on toiminnallinen opinnäytetyö. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys koostuu maahanmuuttajaperheestä, kotivanhemmuudesta, sosiaalisesta kotoutumisesta, avoimista varhaiskasvatuspalveluista ja tuotteistamisprosessista. Näitä avainsanoja käsittelemme opinnäytetyöraportissa. Tuotteena teemme oppaan maahanmuuttajaperheille Kuopiossa tarjolla olevista avoimista varhaiskasvatuspalveluista.

Opinnäytetyöhömmme liittyy keskeisesti valtakunnallinen Osallisena Suomessa -hanke ja sen paikallinen kokeiluhanke Kuopiossa. Osallisena Suomessa -hankkeella pyrittiin maahanmuuttajien koulutusta kehittämällä edistämään heidän kotoutumistaan (Työ- ja elinkeinoministeriö s.a.). Osallisena Kuopiossa -kokeiluhankkeessa eri toimijat kohdistivat toimintansa yhteen valtakunnallisessa hankkeessa määriteltyyn kohde-ryhmään. Kuopion kansalaisopisto oli yksi kolmesta toimijasta ja heidän Kotoa mukaan -osahankkeessaan keskityttiin kotiin jääneisiin maahanmuuttajaryhmiin (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011a).

Toimeksiantajamme on Kuopion kansalaisopisto. Opinnäytetyömme liittyy Kotoa mukaan -osahankkeen alaiseen Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmään. Osa- na opinnäytetyötä osallistuimme ryhmään ja perhetyön projektiopintoina järjestimme ryhmän osallistujille vierailuja lapsiperheiden palveluihin Kuopiossa ryhmän ulkopuolisena aikana. Toimeksiantajamme pyynnöstä teimme ryhmän osallistujille selkosuomen- ja englanninkielisiä oppaita, joiden aiheina olivat Suomen päivähoito- ja koulu-järjestelmä, avoimet varhaiskasvatuspalvelut sekä ekologiset ja taloudelliset valinnat lapsiperheiden arjessa. Oppaiden jakamisen lisäksi esittelimme aiheet Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmässä.

Ryhmässä toimimisen jälkeen päätimme rajata opinnäytetyömme koskemaan avoimia varhaiskasvatuspalveluita, joista olimme jo tehneet alustavan oppaan. Halusim-

me opinnäytetyössämme tarttua ajankohtaiseen, mutta vähän käsiteltyyn aihekokonaisuuteen. Koimme maahanmuuttajaperheiden, sosiaalisen kotoutumisen ja avoimien varhaiskasvatuspalveluiden olevan toisiinsa olennaisesti liittyvä kokonaisuus, mistä varmistuimme tutustuttuamme teoria- ja tutkimustietoon. Lisäksi koimme oppaasta avoimista varhaiskasvatuspalveluista olevan hyötyä maahanmuuttajaperheille.



## 2 KONTEKSTIN KUVAUS

Suomeen tuli syyskuussa 2011 voimaan uudistettu laki kotoutumisen edistämisestä (L 1386/2010). Lailla tuetaan ja edistetään kotoutumista ja maahanmuuttajan osallisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa. Lisäksi kotoutumislaille pyritään edistämään tasa-arvoa sekä positiivista kanssakäymistä eri väestöryhmien kesken. (L 1386/2010 1 §, 29 §.) Laissa kotoutumisen edistämisestä (L 1386/2010 3 §) kotoutuminen määritellään

*maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteiseksi kehitykseksi, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen.*

Kotoutumislain uudistuksella haluttiin vastata maahanmuutossa kahden viime vuosikymmenen aikana tapahtuneisiin muutoksiin. Maahanmuuttajat ovat oikeutettuja saamaan perustietoa yhteiskunnasta sekä ohjausta maahanmuuton alkuvaiheessa. Lisäksi kotoutumislaisissa huomioidaan maahanmuuttajien ja kantaväestön vuorovaikutuksen merkitys kotoutumiselle. Laissa kiinnitetään huomiota myös kotoutumisen kannalta erityisiä toimenpiteitä tarvitseviin maahanmuuttajiin. (L 1386/2010 3 §, 7 §, 8 §; Sosiaaliportti 2011.)

### 2.1 Osallisena Suomessa -hanke

Laissa kotoutumisen edistämisestä (L 1386/2010 9. luku) on säädetty valtakunnallisesta Osallisena Suomessa -hankekokeilusta. Osallisena Suomessa -hanke tähtäsi maahanmuuttajien kotoutumisen kokonaisvaltaiseen kehittämiseen. Hankkeen toimikausi oli vuodesta 2010 vuoden 2013 kesäkuuhun saakka. Hankkeessa toimivat yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, Suomen Kuntaliitto, Suomen Kulttuurirahasto sekä Svenska kulturfonden. Hankkeeseen kuului paikallisia ja alueellisia kokeiluhankkeita. (Pöyhönen ym. 2010, 16–17.) Hankkeen kolme kotoutumispolkua olivat työmarkkinoilla jo olevat ja sinne nopeasti suuntaavat maahanmuuttajat, erityistä tukea tarvitsevat maahanmuuttajat sekä maahanmuuttajalapsen ja -nuoret. Maahanmuuttajien koulutuksen kehittämisen lisäksi Osallisena Suomessa -hankkeessa pyrittiin parantamaan kotoutumiskoulutusta antavien ja sen parissa toimivien työntekijöiden osaamista. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012a.)

Osallisena Suomessa -hankkeen tavoitteena oli parantaa maahanmuuttajien mahdollisuuksia kotoutua Suomeen. Hankkeessa luotiin ja kokeiltiin vaihtoehtoisia tapoja järjestää maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusta, kehitettiin koulutuksen sisältöjä sekä alkuvaiheen ohjausta ja neuvontaa. Kehitystyössä huomioitiin maahanmuuttaji-

en erilaiset lähtökohdat kotoutumiselle kolmen hankkeessa määritellyn kotoutumispolun mukaan. Lisäksi hankkeessa pyrittiin kehittämään kotoutumiskoulutuksen seurantaa ja vaikuttavuuden arviointia. (Pöyhönen ym. 2010, 16–17.) Aikuisten maahanmuuttajien koulutuksen lisäksi myös maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten mahdollisuuksia koulutukseen parannettiin (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012b).

## 2.2 Osallisena Kuopiossa -hanke

Kuopion kaupunki osallistui valtakunnalliseen Osallisena Suomessa -hankkeeseen Osallisena Kuopiossa (OSKU) -kokeiluhankkeellaan (Päivinen 2011). Hankkeessa parannettiin kotoutumisen alkuvaihetta yhteistyössä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Lisäksi hankkeessa kehitettiin kotoutumiskoulutuksen yhteyksiä työelämään. (Työ- ja elinkeinoministeriö s.a.) Osallisena Kuopiossa -hankkeen toimijoita olivat Kuopion Setlementti Puijola ry, Kuopion kansalaisopisto sekä Savon ammatti- ja aikuisopisto. Hankkeessa toimijat pureutuivat valtakunnallisen hankkeen tavoin kolmelle eri kotoutumispolulle suunnattuihin koulutuksiin. (Päivinen 2011.)

Osallisena Kuopiossa -hankkeen eri toimijoiden hankekorttien mukaan hankkeen jokainen yhteistyötaho on kohdistanut toimintansa valtakunnallisen Osallisena Suomessa -hankkeen yhdelle kolmesta kotoutumispolusta. Kuopion Setlementti Puijola ry:n kohderyhmänä olivat Kuopioon juuri muuttaneet, Työ- ja elinkeinotoimiston asiakaina olevat maahanmuuttajat, joille on tehty kotoutumissuunnitelma (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011c). Kuopion kansalaisopiston toiminta kohdistui kotiin jääneisiin maahanmuuttajaryhmiin, kun taas Savon ammatti- ja aikuisopiston kohteena olivat heikkokielitaitoiset nuoret, jotka ovat saapuneet Suomeen oppivelvollisuusiän loppupuolella (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011a; Työ- ja elinkeinoministeriö 2011b).

## 2.3 Kuopion kansalaisopiston Kotoa mukaan -osahanke

Kuopion kansalaisopisto tarjoaa toimialueensa kuntalaisille mahdollisuuden elinikäiseen oppimiseen monenlaisten kurssien, luentoja ja tapahtumien kautta (Kuopion kansalaisopisto s.a.). Maahanmuuttajille kansalaisopisto on tärkeä erityisesti kielikoulutuksen takia. Osana kotoutumiskoulutusta kansalaisopisto järjestää erilaisia suomen kielen kursseja ja hanketoimintaa. Kuitenkin kaikki Kuopion kansalaisopistolla tarjolla olevat kurssit tukevat maahanmuuttajien kotoutumista sekä myönteisen vuorovaikutuksen syntymistä kantaväestöön. (Kotoutuminen Kuopioon -toimenpideohjelma 2012–2015 s.a., 62.)

Kuopion kansalaisopisto oli yksi Osallisena Kuopiossa -kokeiluhankkeen toimijoista (kuvio 1). Heidän Kotoa mukaan -osahankkeensa kohderyhmänä olivat maahanmuuttajaseniorit ja pienten lasten maahanmuuttajavanhemmat. Osahankkeessa tavoitteena oli rohkaista kotiin jääneitä maahanmuuttajaryhmiä mukaan yhteisöön. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011a.)

Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmä oli osa Kotoa mukaan -osahankkeen toteutusta. Ryhmän tavoitteina oli vahvistaa kotoutumista jakamalla tietoa Kuopion lapsiperheiden palveluista. Ryhmään osallistuminen antoi myös tilaisuuden oppia käytännöllistä suomen kieltä ja luoda sosiaalisia suhteita suomalaisiin ja muihin maahanmuuttajalapsiperheisiin. Lisäksi maahanmuuttajia haluttiin kannustaa lähtemään kotoa mukaan yhteisöön. (Koivistoinen 20.8.2013.) Syksyn 2012 aikana olimme ryhmässä ohjaajina yhdessä Kuopion kansalaisopiston opettajan kanssa. Tämä mahdollisti laajemman ymmärryksen kohderyhmän tarpeista.



KUVIO 1. Hankkeiden hierarkian esittely

### 3 MAAHANMUUTTAJAPERHEEN SOPEUTUMINEN

Ulkomaalaislaissa (L 2004/301 3 §) ulkomaalainen määritellään henkilöksi, jolla ei ole Suomen kansalaisuutta. Käsitteeseen liittyy maassa oleskeluajan tilapäisyys. Mikäli ulkomaalainen henkilö jää pysyvästi Suomeen, hänestä voidaan käyttää käsitettä ”maahanmuuttaja”. (Räty 2002, 11.)

Käsitteellä ”maahanmuuttaja” voidaan viitata kaikkiin Suomessa pysyvästi asuviin ulkomaalaisiin. Maahanmuuton taustalla voi olla esimerkiksi työ ja opiskelu, avioliitto, paluumuutto tai pakolaisuus. Eri taustoilla Suomeen muuttaneista ulkomaalaisryhmistä voidaan käyttää erilaisia käsitteitä. (Räty 2002, 11.) Tässä opinnäytetyössä ei ole merkitystä, millä maahanmuuttoperusteella maahanmuuttaja on muuttanut Suomeen. Tästä syystä käytämme opinnäytetyössämme yleisluonteista käsitettä ”maahanmuuttaja”.

#### 3.1 Maahanmuuttajaperheen käsite

Tilastokeskuksen määritelmän mukaan perheen muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt lapsineen, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avoliitossa elävät ja parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia. Perheeseen voi kuulua enintään kaksi perättäistä sukupolvea. Perhe on lapsiperhe, mikäli kotona asuu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. (Tilastokeskus s.a.)

Alitolppa-Niitamon ja Söderlingin (2005, 9) mukaan Tilastokeskus määrittelee maahanmuuttajaperheen niin, että siinä ainakin toinen puolisoista tai ainoa vanhempi on ulkomaan kansalainen. Maahanmuuttajataustaisesta perheestä tämä eroaa siten, että siinä kumpikin puolisoista tai yksinhuoltajaperheessä ainut vanhempi on saanut Suomen kansalaisuuden. Maahanmuuttajataustaisia perheitä on siis Suomessa enemmän kuin maahanmuuttajaperheitä. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 9.) Opinnäytetyössä käsittelemme erityisesti kahden ulkomaalaisen maahanmuuttajavanhemman tai yksinhuoltajana olevan maahanmuuttajan ja heidän lastensa muodostamia perheitä. Mikäli perheessä on Suomen kansalaisuuden saanut tai syntyperältään suomalainen vanhempi, on todennäköistä, että he ovat paremmin sopeutuneet suomalaiseen yhteiskuntaan kuin maahanmuuttajat, joiden yhteys Suomeen on heikompi.

Enenevä osa maahanmuuttajien lapsista syntyy Suomessa (Martikainen 2008, 50). Toinen sukupolvi koostuu Suomessa syntyneistä henkilöistä, joiden molemmat vanhemmat tai ainut vanhempi on syntynyt ulkomailla. Lisäksi erityisesti kansainvälisiä avioliittoja, eli eri kansalaisuuden omaavien ihmisten välisiä liittoja koskeva käsite on 2,5-sukupolvi. Sillä tarkoitetaan sukupolvea, jonka muodostavat Suomessa syntyneet henkilöt, joiden toinen vanhemmista on syntynyt ulkomailla ja toinen Suomessa. (Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013, 42; Säävälä 2011, 19.) Toinen ja 2,5-sukupolvi ovat keskimäärin hyvin nuoria. Vuonna 2005 Suomessa asui 49 180 henkilöä, joiden kummatkin vanhemmat (32 %) tai toinen vanhemmista (68 %) oli maahanmuuttaja. Toisesta ja 2,5-sukupolvesta 36 % oli 0–4-vuotiaita ja 47 % 5–14-vuotiaita. (Tilastokeskus 2006, Martikaisen 2008, 58–60 mukaan.)

### 3.2 Maahanmuuttaja kotivanhempana

Kotiäidit on nostettu monissa tutkimuksissa yhdeksi kotoutumisen kannalta haasteelliseksi ryhmäksi. Esimerkiksi Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen selvityksessä kotiäidit tunnistettiin vaikeassa tilanteessa olevaksi maahanmuuttajaryhmäksi (Mikkonen 2005, 63–64). Samoin on käynyt Lainialan ja Säävälän (2010, 3) tutkimuksessa helsinkiläisten maahanmuuttajavanhempien ajatuksista kieliopinnoista. Maahanmuuttajanaisten keskuudessa työttömyys on maahanmuuttajamiehiä yleisempää (Valtioneuvosto s.a., 36). Toisaalta työ on tärkeä kotoutumisen kannalta. Se sitoo maahanmuuttajan yhteiskuntaan ja luo suhteen suomalaisiin. Se antaa myös maahanmuuttajalle mahdollisuuden itsensä ja perheensä elättämiseen, mitä suomalaisessa yhteiskunnassa arvostetaan. (Räty 2002, 179.)

Osallisena Suomessa -hankkeessa yksi kolmesta kohderyhmästä oli erityistä tukea tarvitsevat maahanmuuttajat, joihin kuuluu esimerkiksi kotona lapsiaan hoitavat vanhemmat (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012a). Kotiäitien taustat voivat vaihdella korkeasti koulutetusta luku- ja kirjoitustaidottomaan. Yhdistävänä tekijänä heillä on kuitenkin alle kouluikäiset lapset kotihoidossa, mikä voi vaikeuttaa heidän mahdollisuuksiinsa opiskella. (Pöyhönen ym. 2010, 93.) Osallisena Kuopiossa -kokeiluhankkeen Ko-toa mukaan -osahankkeessa yhtenä kohderyhmänä olivat pienten lasten vanhemmat (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011a).

Kielitaidon hankkiminen vaikeutuu, mikäli maahanmuuttajaperheessä on pieniä lapsia. Tilanne on erityisen hankala silloin, kun perheeseen syntyy lapsia tihein välein. Tällöin lapsiaan kotona hoitava äiti saattaa elää Suomessa vuosia ilman paikallista kielitaitoa ja töitä. (Säävälä 2011, 53.) Osallisena Suomessa -hankkeessa pyrittiinkin

pureutumaan tähän ongelmaan ja kehittämään kotiäitien osallistumisen mahdollistavaa kielikoulutusta (Pöyhönen ym. 2010, 94). Kielitaito on olennaisesti yhteydessä maahanmuuttajan kotoutumiseen; se vaikuttaa koulutus- ja vaikuttamismahdollisuuksiin, työllistymiseen, palvelujen käyttöön, suhteisiin valtaväestön kanssa ja ylipääntään siihen, kuinka maahanmuuttaja viihtyy Suomessa. Kielitaito on siis osa maahanmuuttajan hyvinvointia ja jopa sen edellytys. (Tarnanen & Suni 2005, 9.)

### 3.3 Maahanmuuttajan perhe-elämän haasteita

Maahanmuuttajaperheet yleistetään helposti keskenään samanlaisiksi. Todellisuudessa perheet ovat kuitenkin hyvin erilaisia riippuen esimerkiksi lähtömaasta, maahanmuuttoluokasta, äidinkielestä, uskonnosta, perheenjäsenten koulutus- ja ammatillisista taustoista, ikärakenteesta ja monista muista tekijöistä. Lisäksi maahanmuuttajaperheiden koko voi vaihdella yksinhuoltajaperheestä uusperheeseen. Monista eroista huolimatta maahanmuuttajaperheitä yhdistävänä tekijänä voidaan nähdä olevan kokemus maahanmuutosta ja kotoutumisesta sekä niiden mahdollisista vaikutuksista perhe-elämään. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 9.)

Maahanmuuttajalle voi tulla yllätyksenä, kuinka laajasti maahanmuutto vaikuttaa hänen elämäänsä. Vaikka muuton seurauksena monet elämänalueet saattavat parantua, uuteen maahan muuttaminen ei välttämättä täytä kaikkia odotuksia. (Alitolppa-Niitamo 2005, 44.) Muutto ei myöskään kosketa pelkästään yksilöitä, vaan se vaikuttaa koko perheeseen ja perheenjäsenten välisiin suhteisiin. Se vaikuttaa niin muuttaneen perheen sisällä kuin myös suhteisiin lähtömaahan jääneitä perheenjäseniä ja sukulaisia kohtaan. (Siim 2008, 218.) Perhe voi olla maahanmuuttajalle tärkeä tuki kotoutumisessa, mikäli se pysyy tarpeeksi eheänä ja toimivana kohtaamiensa haasteiden läpi (Alitolppa-Niitamo 2005, 44–45).

Kasvatus on olennaisessa osassa kulttuurin siirtämisessä, uudistamisessa ja uuden luomisessa (Nummenmaa 2006, 19). Kasvatuksella ihmistä valmennetaan toimimaan sosiaalisissa ympäristöissä ja yhteiskunnassa (Hämäläinen & Nivala 2008, 150). Kun maahanmuuttajaperhe muuttaa toiseen maahan ja kulttuuriin, aiemmin omaksutut normit, roolit ja käyttäytymistavat eivät välttämättä enää toimikaan uudessa ympäristössä. Muuton seurauksena maahanmuuttajan vanhemmuus ja kasvatuseräpäteet joutuvat tietoisesti tarkastelun kohteeksi. Hän joutuu pohtimaan itselleen itsestään selviltä tuntuja käytäntöjä. (Alitolppa-Niitamo 2005, 45; Säävälä 2011, 56.) Muutto voi myös aiheuttaa parisuhteen uudelleenarviointia, mikäli puolisoitten roolit arjessa ja sukupuoliroolit muuttuvat (Siim 2008, 224–225; Säävälä 2011, 36; Talib 2002, 23).

Perheenjäsenten eritahtinen kotoutuminen vaikuttaa perheenjäsenten välisiin suhteisiin (Alitolppa-Niitamo 2005, 46). Ilmiöön viitataan myös käsitteellä akkulturaatiokuilu (Säävälä 2013, 117). Lapset sopeutuvat uuteen maahan ja kulttuuriin helpommin kuin vanhempansa, sillä he pääsevät valtakulttuurin vaikutuspiiriin mentyään kouluun. Siellä he oppivat kieltä ja tutustuvat uuteen kulttuuriin, kun taas heidän vanhempansa saattavat eristäytyä kielitaidottomina työelämän ulkopuolelle. (Alitolppa-Niitamo 2005, 46; Talib, Löfström & Meri 2004, 55.)

Lapset ja heidän vanhempansa omaksuvat uuden kulttuurin piirteitä ja luopuvat lähtömaansa ja oman etnisen ryhmänsä kulttuurisista malleista eri tahtiin. Tämä voi aiheuttaa lasten ja vanhempien välille ristiriitoja heidän käyttäytymismallien ja arvojen muuttuessa erilaisiksi. (Alitolppa-Niitamo 2010, 52.) Eritahtinen kotoutuminen voi johtaa myös vanhempien ja lasten roolien vaihtumiseen, mikäli lapset esimerkiksi oppivat kielen nopeammin. Lapset saattavat joutua ottamaan enemmän vastuuta ja auttamaan vanhempiaan uudessa yhteiskunnassa toimimisessa. Tämä johtaa vanhempien auktoriteetin ja vanhemmuuden sekä toisaalta lapsen huolettoman elämänvaiheen menetykseen. (Alitolppa-Niitamo 2005, 46.)

### 3.4 Berryn akkulturaatioteoria

Yksi klassinen maahanmuuttajien sopeutumista koskeva teoria on John W. Berryn malli neljästä akkulturaatiostrategiasta. Hänen mukaansa akkulturaatio on vähintään kahden ryhmän kohdatessa tapahtuva kaksisuuntainen prosessi. Ryhmien kanssakäymisen myötä sekä ryhmän että yksilöiden tasolla tapahtuu pidempiaikaisia, sosio-kulttuurisia ja psykologisia muutoksia. Kohtaavien kulttuurien ja niiden kanssakäymisen luonteen lisäksi olennaista on ottaa huomioon vastaanottavan yhteiskunnan ja sen asukkaiden asenteet maahanmuuttoa kohtaan. (Berry 2005, 698–699, 702–703.)

Berryn (2005, 704) mukaan ihmiset käyvät akkulturaatioprosessin läpi eri tavoin. Keskeistä tässä on se, kokeeko vähemmistö oman kulttuurin ja identiteetin säilyttämisen tärkeäksi ja toisaalta se, haluaako vähemmistö luoda ja ylläpitää suhteita valtaväestöön ja muihin etnisiin ryhmiin. Lisäksi Berry huomioi teoriassaan valtakulttuurin voimakkaan vaikutuksen akkulturaatiostrategioiden valinnassa. Näitä ulottuvuuksia hyödyntäen hän on luonut nelikenttämallin, jossa ilmenee vähemmistön neljä eri akkulturaatiostrategiaa. (Berry 2005, 704–705; Rätty 2002, 125.)

Mikäli maahanmuuttaja ei halua säilyttää hänen kulttuurista identiteettiään, mutta pyrkii luomaan suhteita valtaväestöön, tätä akkulturaatiostrategiaa kutsutaan assimi-

laatioksi. Tällöin maahanmuuttaja pyrkii sulautumaan valtaväestöön omaksumalla valtakulttuurin kielet ja tavat mahdollisimman nopeasti. Mikäli maahanmuuttaja korostaa omaa alkuperäkulttuuria ja haluaa välttää kanssakäymistä muiden etnisten ryhmien kanssa, hän pyrkii separaatioon. Myös yhteiskunta voi pyrkiä maahanmuuttajien eristämiseen esimerkiksi riittämättömällä kielikoulutuksella. (Berry 2005, 705–706; Rätty 2002, 126.)

Integraatiota tavoittelee maahanmuuttaja, joka haluaa sekä säilyttää omaa etnistä kulttuuriaan että olla vuorovaikutuksessa valtakulttuurin kanssa ja toimia valtakulttuurin jäsenenä. Suomen kielen vastike sanalle integraatio on kotoutuminen. Mielestämme tähän akkulturaatiostrategiaan pyritään myös laissa kotoutumisen edistämisestä (vrt. kotoutumisen määritelmä). Mikäli taas maahanmuuttaja ei säilytä omaa etnistä kulttuuriaan, eikä luo suhteita muihin, tätä akkulturaatiostrategiaa kutsutaan marginalisaatioksi. Toisaalta valtaväestö voi painostaa vähemmistöjä syrjäytymään. (Berry 2005, 705–706; Rätty 2002, 126.)



#### 4 SOSIAALINEN KOTOUTUMINEN

Kotoutumisella, eli integraatiolla, tarkoitetaan maahanmuuttajan pitkäaikaista ja monimutkaista prosessia tulla osaksi ympäröivää yhteiskuntaa. Sen tuloksena maahanmuuttaja tulee suomalaisen yhteiskunnan täysivaltaiseksi, toiminnalliseksi jäseneksi. (Martikainen, Sintonen & Pitkänen 2006, 20–21.) Kotoutuminen voidaan jakaa eri tavoin osa-alueisiin (esim. Manninen s.a., 7). Yhtenä osa-alueena voi olla sosiaalinen integraatio, jonka osoittimina ovat kielitaito ja suhteet valtaväestöön (Ekholm 1994, Mannisen s.a., 8 mukaan). Opinnäytetyössämme keskiössä ovat maahanmuuttajaperheiden suhteet valtaväestöön, joita pyrimme tukemaan avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin osallistumiseen rohkaisemalla.

Maahanmuuttajien sosiaaliset suhteet kantaväestöön ja muihin etnisiin ryhmiin on nähty olevan yksi maahanmuuttajien akkulturaatioon ja integraation asteen osoitin. Kaksisuuntaisessa akkulturaatiomallissa huomioidaan sosiaaliset suhteet sekä omaan etniseen ryhmään että valtaväestöön. (Liebkind ym. 2004, 90–91.) Tämä malli ei siis poissulje, etteikö maahanmuuttajalla voisi olla sosiaalisia suhteita useisiin eri kansalaisuusryhmiin.

TAULUKKO 1. Maahanmuuttajan akkulturaatio sosiaalisten suhteiden näkökulmasta (Berry 2005, 705; mukailten Liebkind ym. 2004, 92)

	Kiinnittyminen omaan maahanmuuttajaryhmään		
Kiinnittymisen valtaväestöön		KYLLÄ	EI
	KYLLÄ	Integraatio/kotoutuminen	Assimilaatio/sulautuminen
		Sosiaalisia suhteita sekä valtaväestöön että omaan etniseen ryhmään	Suhteita vain valtaväestöön
	EI	Separaatio/eristäytyminen	Marginalisaatio/syrjäytyminen
		Sosiaalisia suhteita vain omaan maahanmuuttajaryhmään	Sosiaalisten suhteiden puuttuminen

Berryn mallia soveltaen Liebkind ym. (2004, 92) ovat luoneet mallin maahanmuuttajien akkulturaatiosta sosiaalisten suhteiden näkökulmasta. Emme olleet samaa mieltä heidän sovelluksestaan Berryn nelikenttämallista. Liebkindin ja kumppaneiden taulukon mukaan esimerkiksi integraatio tarkoittaa sosiaalisia suhteita vain valtaväestöön

ja marginalisaatio kiinnittymistä omaan maahanmuuttajaryhmään (Liebkind ym. 2004, 92). Meidän mielestämme integraatiolla Berryn nelikenttämallia tulkiten tarkoitetaan sosiaalisia suhteita sekä valtaväestöön että omaan etniseen ryhmään ja marginalisaatiolla sosiaalisten suhteiden puuttumista. Teimme taulukon (taulukko 1) omien tulkintojemme pohjalta.

#### 4.1 Sosiaaliset suhteet suomalaisiin

Työ- ja elinkeinoministeriö on toteuttanut vuonna 2012 maahanmuuttajille suunnatun kyselytutkimuksen osana kotouttamisen ja etnisten suhteiden seurantarjestelmää. Maahanmuuttajabarometrin kohderyhmänä olivat Suomessa asuvat venäläiset, virolaiset, thaimaalaiset, kiinalaiset, irakilaiset, somalialaiset ja turkkilaiset. Tutkimuksessa kerättiin tietoa kyseisten kansalaisuusryhmien omakohtaisista näkemyksistä ja kokemuksista kotoutumisesta ja viihtymisestä Suomessa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, esipuhe.)

Maahanmuuttajabarometriin vastanneista maahanmuuttajista 85 % vastasi, että heillä on suomalaisia tuttavvia. Työ on ollut keskeisin ympäristö tuttavien tapaamiselle. Merkittävin tieto opinnäytetyön kannalta on se, että 73 % vastaajista haluaisi enemmän suomalaisia tuttavvia. Lähes kolmannes vastaajista oli todennut, ettei heillä ole yhtään suomalaista ystävää, jonka kanssa tapaisivat tai soittelisivat kuukausittain. Vastaajista kolmannes kertoi myös kokevansa suomalaisiin tutustumisen olevan melko tai erittäin vaikeaa. Merkittävimmäksi syyksi (50 %) tähän koettiin olevan suomen kielen heikkous. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 71, 73–74, 76.)

Kotoutumisessa keskeistä on vuorovaikutus suomalaisen yhteiskunnan kanssa, erityisesti arkipäivän tilanteet ja lähiyhteisöt (Valtioneuvosto s.a., 10). Vuorovaikutus kantaväestön ja maahanmuuttajien välillä edesauttaa maahanmuuttajan kielenoppimista, mikä taas on olennaista maahanmuuttajan kotoutumiselle (HE 185/2010; Rätty 2002, 158; Tarnanen & Suni 2005, 9, 14). Suurimmaksi kielenoppimista vaikeuttavaksi syyksi onkin todettu olevan arkisen sosiaalisen vuorovaikutuksen puute kantaväestön kanssa. Pelkkä kielikoulutus on hidas tapa oppia kieltä. (Lainiala & Säävälä 2010, 3, 56.) Vuorovaikutus voi tukea maahanmuuttajan mahdollisuutta työllistymiseen (HE 185/2010; Joronen 2005, 76; Rätty 2002, 180). Myönteinen kanssakäyminen parantaa maahanmuuttajan ympäröivän yhteiskunnan arvoihin ja elämäntapaan tutustumista (HE 185/2010; Rätty 2002, 127). Maahanmuuttajien sosiaalisilla suhteilla kantaväestön kanssa on siis huomattava vaikutus heidän kotoutumisprosessiinsa.

#### 4.2 Maahanmuuttajaperheen sosiaalinen kotoutuminen

Muuton myötä perheen suhteet sukulaisiin saattavat katketa tai heikentyä (Reuter & Jaakkola 2005, 27; Säävälä 2011, 36). Oma etninen ryhmä on kuitenkin maahanmuuttajalle tärkeä, sillä heidän kanssaan hänellä on samoja kokemuksia sekä sama kulttuuri ja kieli. Myös lastenkasvatukseen voi omalta etniseltä ryhmältään saada tukea. (Räty 2002, 112.) Toisaalta taas suhteet valtaväestöön tarjoavat maahanmuuttajalle sellaista tietoa sekä aineellista ja sosiaalista tukea, joita oma etninen ryhmä ei pysty tarjoamaan. Sosiaalisen tuen saamisella on keskeinen merkitys maahanmuuttajan hyvinvoinnille. (Liebkind ym. 2004, 97, 99–100.)

Ystävien puute tulomaassa voi hankaloittaa kotoutumista ja heikentää hyvinvointia, vaikka maahanmuuttajalla olisi perhe Suomessa tai läheiset yhteydet lähtömaahansa (Reuter & Jaakkola 2005, 35). Äitiys voi hidastaa ja vaikeuttaa kielenoppimista ja kotoutumista. Kotiäitiys voi olla yksinäistä, jos maahanmuuttajalla ei ole saatavilla sosiaalista tukea oman suvun naisilta. (Lainiala & Säävälä 2010, 32, 53.) Vaikka sukulaisia asuisikin Suomessa, yleensä he ovat työ- ja lastensaanti-iässä, joten lastenhoitoavun ja muun tuen saaminen voi olla hankalaa (Säävälä 2011, 36). Koska kotiäidit eivät ole työelämässä, heillä ei ole mahdollisuutta luoda sosiaalisia suhteita työympäristössä. Toisaalta työpaikan ympäristö on todettu tärkeäksi kontaktien luomisen kannalta (Alitolppa-Niitamo 2010, 39; Reuter & Jaakkola 2005, 37; Räty 2002, 179; Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 71).

## 5 VARHAISKASVATUS JA AVOIMET VARHAISKASVATUSPALVELUT

Pienten lasten ja heidän perheidensä palvelu- ja tukijärjestelmä on monimuotoinen ja valinnanvaraa on paljon. Sosiaali-, terveys- ja opetustoimi hallinnoi tätä palvelukokonaisuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 10.) Varhaiskasvatuspalvelut muodostavat keskeisen osan palvelu- ja tukijärjestelmästä. Palvelut koostuvat kunnan tai yksityisen järjestämästä päivähoidosta ja esiopetuksesta sekä muusta varhaiskasvatustoiminnasta. (Varhaiskasvatus s.a.; Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 10.)

Varhaiskasvatus määritellään pienten lasten elämänpiirissä tapahtuvaksi vuorovaikutukseksi, jonka tehtävänä on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatus on yhteiskunnan järjestämää, valvomaa sekä tukemaa ja se koostuu hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Toiminta on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, jossa lapsen omaehtoisella leikillä on keskeinen merkitys. Varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuspalveluissa, joista keskeisimpiä ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä erilaiset avoimet varhaiskasvatuspalvelut. (STAKES 2005, 11.) Varhaiskasvatuspalvelut ja muu lapsiperheiden tukijärjestelmä toimii kokonaisuutena, joka tukee lasten varhaiskasvatusta ja samalla myös vanhemmuutta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 10).

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Hyvä hoito muodostaa perustan kaikelle toiminnalle, joten lapsi voi suunnata mielenkiintonsa toisiin lapsiin, ympäristöön ja toimintaan. Tällöin lapsi muun muassa oppii sosiaalisia taitoja. Varhaiskasvatuksessa lapsi kohdataan yksilöllisten tarpeiden, persoonallisuuden ja perhekulttuurin mukaisesti sekä hän kokee olevansa tasa-arvoinen riippumatta sukupuolestaan, kulttuurisesta taustastaan tai etnisestä alkuperästään. (STAKES 2005, 15–16.)

### 5.1 Maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatus

Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset määritellään joko saamelaisiksi, romaneiksi, viitotomakielisiksi tai maahanmuuttajataustaisiksi lapsiksi. Kulttuurivähemmistöihin kuuluvien lasten varhaiskasvatus järjestetään tavallisten varhaiskasvatuspalveluiden yhteydessä niin, että lapsi kuuluu lapsiryhmään ja hänen sosiaalisia kontaktejaan ryhmässä tuetaan. (STAKES 2005, 39.) Lapsilla tulee olla mahdollisuus kasvaa monikulttuurisessa yhteiskunnassa sekä oman kulttuuripiirinsä että suomalaisen yhteiskunnan jäseniksi (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 17; STAKES 2005, 39). Varhaiskasvatuksella edistetään lasten kotoutumista (STAKES 2005, 41).

Suomessa julkinen varhaiskasvatus perustuu yleisiin varhaiskasvatuksen tavoitteisiin ja lapsen kulttuurisen taustan ja äidinkielen huomioon ottamiseen (Järvi 2007, 8; STAKES 2005, 39). Ensisijaisesti vastuu lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on perheellä, mutta myös varhaiskasvatus tukee lasta käyttämään äidinkieltään sekä antaa mahdollisuuden ilmentää omaa kulttuuritaustansa. Täten vahvistetaan lapsen identiteettiä. Osallistuminen varhaiskasvatukseen tukee vieraskielisen lapsen mahdollisuutta oppia suomea tai ruotsia toisena kielenä luonnollisissa tilanteissa toisten lasten ja kasvattajien kanssa. Lisäksi lapsi saa järjestelmällistä ohjausta kielen omaksumiseen ja käyttöön. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 17; STAKES 2005, 39–40.)

Jokaisella lapsella, jonka äidinkieli ei ole suomi, on oikeus suomi toisena kielenä (S2)-opetukseen (Interkulttuurinen työryhmä 2013, 19). S2-opetuksella herätetään lapsen mielenkiinto suomen kieltä kohtaan ja tuetaan kielen oppimista eri menetelmin. Suomen kielen opettamisella tuetaan monikielisen ja -kulttuurisen lapsen integroitumista vertaisryhmän täysivaltaiseksi jäseneksi. (Jauhola, Bisi, Järvi & Rusama 2007, 29.) Lisäksi keskeisenä tehtävänä on kehittää kokonaisvaltaisesti lapsen suomen kielen taitoa ja kielellistä tietoisuutta, että hän pystyy ilmaisemaan itseään, ymmärtää ja tulee ymmärretyksi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. S2-opetuksen tavoitteena on edistää joustavaa kouluun siirtymistä, tukea kaksikielistä identiteettiä ja yhdessä äidinkielen kehittymisen kanssa vahvistaa lapsen toiminnallista kaksikielisyyttä. (Gyeyke ym. 2005, 4.) Valmius ja rohkeus käyttää suomen kieltä eri tilanteissa ja eri ihmisten seurassa antaa lapselle itseluottamusta ja saa hänet tuntemaan itsensä kykeneväksi toimimaan ryhmässä (Jauhola ym. 2007, 29).

## 5.2 Kasvatuskumppanuus perheiden tukena

Lasten, varhaiskasvatuksen henkilöstön sekä vanhempien vuorovaikutus ja kasvatuksellinen kumppanuus on oleellista varhaiskasvatuksessa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 9). Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja henkilöstön sitoutumista toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi (STAKES 2005, 31). Vanhemmilla on myös mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lastensa hoitoon, kasvuun ja oppimiseen (Järvi 2007, 14). Yhdistämällä vanhempien ja varhaiskasvatuksen kasvattajien tiedot ja kokemukset pyritään luomaan parhaat edellytykset lapsen hyvinvoinnin turvaamiselle (STAKES 2005, 31).

Kasvatuskumppanuus edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista, mutta se myös tukee vanhempia kotikasvatuksessa (Karila 2006, 93). Perheiden

tukeminen heidän kasvatustehtävässään määritellään laissa lasten päivähoidosta (L 1973/36 2 a §). Näin korostetaan myös varhaista puuttumista sekä ennaltaehkäisevää toimintaa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 12).

Maahanmuuttajavanhemmille päivittäiset kohtaamiset suomalaisen päivähoitohenkilöstön kanssa saattavat olla ainoita kontakteja kantaväestöön. Täten kasvatuskumppanuus korostuu entisestään ja henkilöstö voi omalla käytöksellään viestiä perheelle, millainen maa Suomi on. Perheen ja henkilöstön yhteistyö on tärkeässä osassa, kun lasta kasvatetaan kahteen kulttuuriin. (Järvi 2007, 14–15.) Vaikka päävastuu lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin kehittymisen tukemisessa on vanhemmilla, he saavat varhaiskasvatuksen henkilöstöltä tukea tehtävässään (Jauhola ym. 2007, 16).

### 5.3 Avoimet varhaiskasvatuspalvelut

Avoimien varhaiskasvatuspalveluiden määrittely on monimutkaista. Toimintamuodot ja määritelmät vaihtelevat sekä alueellisesti että kunnallisesti. Avoimilla varhaiskasvatuspalveluilla on alusta asti tavoitteena ollut huomioida alueelliset tarpeet, mikä luo eroja määrittelyihin. Lisäksi avoimien varhaiskasvatuspalveluiden toimintamuotojen määrä on nykyään suuri ja määrittelemätön. Käsitteen määrittely tai käyttö valtakunnallisesti, paikallisesti tai eri järjestäjien kesken ei ole yhtenäistä. (Alila & Portell 2008, 12.)

Ainakin 1970-luvun alusta asti avoimesta varhaiskasvatuksesta on yleisesti käytetty nimitystä leikkitoiminta. Yleiskäsitettä avoin varhaiskasvatus alettiin laajemmin käyttää 2000-luvulla. (Alila & Portell 2008, 12.) Vuodesta 1973 voimassa olleesta päivähoitolaista ei löydykään sanamuotoa avoin varhaiskasvatus vaan käsite leikkitoiminta: ”lasten päivähoidolla tarkoitetaan tässä laissa lapsen hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana” (L 1973/36 1 §). Laissa ei kuitenkaan tarkemmin kuvata, mitä leikkitoiminnalla tarkoitetaan. Hallituksen esitys vuodelta 1972 määrittelee leikkitoiminnan ”sisällä tai ulkona tapahtuvaksi lasten leikin ja toiminnan ohjaukseksi ja valvonnaksi tätä tarkoitusta varten varatussa paikassa” (Alila & Portell 2008, 13).

Vuonna 2002 ilmestyneessä *Valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista* (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 10) mainitaan, että ”muuta varhaiskasvatustoimintaa on esimerkiksi seurakuntien ja järjestöjen kerhotoiminta tai kuntien lapsille ja lapsiperheille järjestämä avoin varhaiskasvatustoiminta eri muotoineen”. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemassa Lasten päivähoi-

don tilannekatsauksessa vuodelta 2005 (Färkkilä, Kahiluoto & Kivistö 2006, 15) leikkitoiminnan yhteyteen liitetään jo käsite avoin varhaiskasvatus. Määritelmän mukaan

*leikkitoiminta on kunnan tarjoamaa avointa varhaiskasvatusta. Se tarjoaa toimintamahdollisuuksia ja tukea muun muassa kotona oleville lapsille sekä heidän vanhemmilleen, perhepäivähoitajille ja heidän lapsiryhmilleen sekä pienille koululaisille.*

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat erityisen tärkeitä kotihoidossa oleville tai vähän päivähoitoa tarvitseville lapsille ja heidän vanhemmilleen (THL 2012). Palvelujen tavoitteena on tarjota heille sosiaalisia kontakteja, monipuolista toimintaa yhdessä toisten lapsiperheiden kanssa, kasvatuksellista tukea sekä tukea koko perheen hyvinvointia (Varhaiskasvatus s.a.; THL 2012). Avoimet varhaiskasvatuspalvelut toimivat vanhempien ja lasten kohtaamispaikkana, missä tavoitteena olisi vahvistaa lasten ja vanhempien osallisuutta, vertaissuhteita ja keskinäistä vuorovaikutusta monipuolisen ja virkistävän toiminnan keinoin (Perhekeskus s.a.; THL 2012).

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut lisäävät lasten ja perheiden hyvinvointia, ja täten osaltaan ennaltaehkäisevät perheiden ongelmia. Palvelut tarjoavat vanhemmille mahdollisuuden saada tukea vanhemmuuteensa toisilta samassa tilanteessa olevilta vanhemmilta ja henkilöstöltä. Saatavilla oleva lyhytaikainen hoitoapu voi myös osaltaan tukea vanhempien jaksamista. Avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa vanhemmat pystyvät peilaamaan ja vertaamaan tilannettaan toisiin lapsiperheisiin. Mikäli ongelmia ilmenee, kyseiset palvelut voivat myös madaltaa vanhempien kynnystä kääntyä erityispalvelujen puoleen. Avoimista varhaiskasvatuspalveluista vanhemmat saavat myös helposti tietoa tarjolla olevista palveluista. (THL 2012.)

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat tärkeitä maahanmuuttajaperheen sosiaalisen kotoutumisen kannalta, sillä siellä he voivat luoda suhteita suomalaisiin lapsiperheisiin. Erityisen hyödyllisiä palvelut olisivat maahanmuuttajavanhemmille, jotka hoitavat lapsiaan kotona. Maahanmuuttajaperheellä ei välttämättä ole suhteita suomalaisiin lapsiperheisiin tai mahdollisuutta päästä tilanteisiin, joissa he voisivat havainnoida suomalaisen ja lähtömaan kasvatuskulttuurien eroja (Novitsky 2005, 81; Säävälä 2011, 56). Avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin osallistuminen loisi mahdollisuuden tähän.

Maahanmuuttajavanhemmille avoimet varhaiskasvatuspalvelut tarjoavat hyvän mahdollisuuden päästä tutustumaan suomalaiseen vanhemmuuteen. Toimiessamme Kuopion kansalaisopiston Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmässä yksi äiti kysyi meiltä, mitä suomalaiset kotiäidit tekevät päivisin. Toisella äidillä taasen ei ollut tietoa kaupassa myytävistä lastenruoista. Avoimet varhaiskasvatuspalvelut antavat

tilaisuuden päästä keskustelemaan muun muassa tällaisista mieltä askarruttavista asioista. Ikäläisen, Martiskaisen ja Törrösen (2003, 91) tekemän selvityksen mukaan maahanmuuttajaperheet kaipaavat kasvatuseuvontaa. Lisäksi avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa maahanmuuttajavanhemmat saavat mahdollisuuden kuulla ja käyttää suomen kieltä.

Koska avointen varhaiskasvatuspalveluiden määritelmä ei ole yhdenmukainen, yhteinen tilastointi palveluiden käyttäjistä on vaikeaa. Kirkkohallitus tilastoi vuosittain seurakuntatoiminnan kävijämäärät, kuten Mannerheimin Lastensuojeluliittokin piiri- ja yhdistystoimintatasolla. Kunnilla taas on omat tilastointikäytäntönsä, joita ei valtakunnallisesti ohjeisteta. Vuonna 2007 Sosiaali- ja terveysministeriö ja pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA tekivät yhteistyötä selvittäessään avoimen varhaiskasvatuksen nykytilaa ja kehittämistarpeita. Jokaista Manner-Suomen kuntaa (400) pyydettiin tallentamaan kuntansa alueella toimivien eri tahojen järjestämät avoimet varhaiskasvatuspalvelut sähköiselle lomakkeelle. Vastauksia tuli 52 %:lta kunnista. (Alila & Portell 2008, 3, 26–27.)

Kunnille järjestetyssä selvityksessä pyydettiin vastaajia valitsemaan kolme tärkeintä syytä avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarpeellisuuteen. Kolme tärkeintä perustelua olivat lasten varhaiskasvatuksen tukeminen, lasten sosiaalisen kehityksen tukeminen ja vanhempien mahdollisuus aikuiskontakteihin. Mahdollisuus vanhempien tukemiseen oli seuraavaksi tärkein syy. Palveluiden tärkeys tuotiin ilmi myös kyselyn viimeisessä avoimessa kysymyksessä. Palveluiden kerrottiin vastaavan perheiden tarpeisiin monipuolisesti sekä tukevan perheitä ja vanhemmuutta tarjoamalla vaihtoehtoja päivähoidolle. Lisäksi vanhemmille on tarjolla vertaisryhmätoimintaa ja sosiaalista kanssakäymistä ja lapsille virikkeitä sekä varhaiskasvatusta. Toiminnalla on siis tärkeä merkitys kotivanhempien ja lasten hyvinvoinnille. (Alila & Portell 2008, 41.)

### 5.3.1 Toiminnan muodot

Avoimia varhaiskasvatuspalveluja järjestetään muun päivähoidon ohella. Palveluntarjoajia ovat kunnat, järjestöt sekä seurakunnat. (STAKES 2002, 11; THL 2012.) Tarjottavat avoimet varhaiskasvatuspalvelut vaihtelevat kuntakohtaisesti. Toimintaan voi osallistua säännöllisesti useita kertoja viikossa tai satunnaisesti. Pääasiallisesti toiminta on maksutonta, mutta jostain lasten kerhotoiminnasta voidaan periä maksu. (THL 2012.) Toimintaa on tarjolla sekä pelkästään lapsille että lapsille yhdessä vanhempiensa kanssa. Opinnäytetyöhöme liittyvät vain ne avoimet varhaiskasvatus-



palvelut, joissa lapsi on yhdessä vanhempansa kanssa, joten esimerkiksi lasten kerhotoimintaa ei tässä käsitellä.

Kuntien avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Tarjolla on monipuolisia palveluita, kuten avoimia päiväkoteja, kerho- ja leikkitoimintaa sekä leikkipuistoja ja perhekerhoja. (THL 2012.) Kuopion kaupungin tarjoamat avoimet varhaiskasvatuspalvelut koostuvat avoimesta päiväkotitoiminnasta, kerhotoiminnasta sekä tilapäishoidosta (Kuopio 2013b).

Avoin päiväkotitoiminta on kohdennettu alle kouluikäisille lapsille yhdessä oman aikuisen kanssa, joka voi olla oma vanhempi, isovanhempi tai muu hoitaja. Toiminta voi olla tarkoitettu jollekin tietylle ikäryhmälle. (Alila & Portell 2008, 63; THL 2012.) Esimerkiksi Kuopiossa on vauvoille, 0–1,5-vuotiaat, ja taaperoille, alle 3-vuotiaat, suunnatut avoimet päiväkodit (Kuopio 2013a). On myös avoimia päiväkoteja, jotka ovat keskittyneet erityisesti eri kieli- ja kulttuuritaustaisiin lapsiperheisiin. Avoimiin päiväkoteihin ei tarvitse ilmoittautua etukäteen. Toimintaa voidaan järjestää esimerkiksi päiväkotien tiloissa omina ryhminään, omissa tiloissa tai nuorisotaloilla. (THL 2012.)

Avoimessa päiväkodissa lapset ja vanhemmat pääsevät yhdessä leikkimään, laulamaan, askartelemaan ja maalaamaan. Tällainen yhteistoiminta edistää varhaisen vuorovaikutuksen kehittymistä ja vahvistaa kiintymyssuhdetta. Lapsiperheet pääsevät myös viettämään aikaa toisten perheiden kanssa ja näin sekä lapset että aikuiset pääsevät osallisiksi vertaisryhmistä. Usein juuri samassa tilanteessa olevat perheet ovat parasta tukea vanhemmuuteen. Vanhemmilla on mahdollisuus keskustella vanhemmuuteen liittyvistä asioista, lasten kasvatuksesta ja kehityksestä, lapsiperheen arjesta ja muista mietittyistä asioista myös henkilökunnan kanssa. (THL 2012.)

Perhekerhot ovat useimmiten seurakuntien järjestämiä. Kuten avoimissa päiväkodeissa aikuiset ja lapset käyvät perhekerhossa yhdessä. Toiminta koostuu yhdessäolosta toisten lapsiperheiden kanssa. Perhekerhojen tavoitteena on tukea perheitä arjessa jaksamisessa ja auttaa kontaktien luomisessa muihin alueen perheisiin. (THL 2012.) Kirkon varhaiskasvatuksen perusteet ohjaavat seurakuntien tarjoamia varhaiskasvatuspalveluita ja näin kristillinen kasvatus on palveluissa nähtävissä (Alila & Portell 2008, 14). Jokaiseen kerhoon kuuluu muun muassa hartaushetki, joka antaa perheille mahdollisuuden hiljentyä (THL 2012). Kuopiossa seurakunnan tarjoamia perhekerhoja on tarjolla runsaasti eri puolilla kaupunkia (Kuopion ev.lut. seurakunnat s.a.).

Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjestää perhekahvilatoimintaa ympäri Suomea, esimerkiksi Kuopiossa. Toisin kuin avoimissa päiväkodeissa ja seurakunnan perhekerhoissa, perhekahvilassa työntekijöillä ei ole kelpoisuusvaatimuksia, vaan toiminta pyörii pääosin vapaaehtoisvoimin. Perhekahvilassa vanhemmat tutustuvat toisiin vanhempiin ja lapset pääsevät leikkimään ikäistensä kanssa. Yhdessä olo, tasavertainen keskustelu ja vertaisuus ovat tärkeä osa toimintaa. Paikalla voi olla myös kävijöiden toiveesta asiantuntijavierailijoita. Nimensä mukaisesti kahvittelu kuuluu olennaisesti perhekahvilaan. (Alila & Portell 2008, 21; Mannerheimin Lastensuojeluliitto s.a.)

Sosiaali- ja terveysministeriön ja SOCCA:n tekemän kyselyn vastaukset osoittivat, kuinka merkittävä asema seurakunnilla on avoimien varhaiskasvatuspalveluiden järjestäjänä. Kyselyihin vastanneista kunnista melkein kaikissa (96 %) oli tarjolla seurakunnan järjestämiä palveluita. Kunnan itsensä järjestämää toimintaa oli 50 %:ssa vastaajakunnista. Kuitenkin kaikissa yli 75 000 asukkaan kunnassa oli tarjolla avointa varhaiskasvatusta. Mannerheimin Lastensuojeluliiton toimintaa tarjottiin 64 %:ssa vastanneista kunnista. (Alila & Portell 2008, 3.)

### 5.3.2 Toiminnan merkitys lapselle

Avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa lapsi pääsee oppimaan, leikkimään ja osallistumaan erilaiseen ohjattuun toimintaan. Lapselle tarjoutuu mahdollisuus tavata ja saada uusia kavereita, jolloin hänen on samalla mahdollista harjoitella vuorovaikutus- ja sosiaalisia taitojaan. Erilainen yhteistoiminta tarjoaa lapselle myös elämyksiä, iloa ja virkistystä. (THL 2012.) Leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja eri taiteen alueisiin liittyvä tekeminen ovat lapselle luontaisia tapoja ajatella ja toimia. Luonteva toiminta vahvistaa lapsen hyvinvointia ja käsitystä itsestään sekä lisää osallistumismahdollisuuksia. Kun toimintaa varhaiskasvatuksessa suunnitellaan, lapsen ominaiset tavat toimia otetaan huomioon. (STAKES 2005, 20.)

Jo vauvat ovat kiinnostuneita toisista vauvoista ja tämä kiinnostus vertaistovereita kohtaan kasvaa mitä vanhemmaksi lapsi kasvaa. Avoimet varhaiskasvatuspalvelut tarjoavat lapselle mahdollisuuden päästä kehittämään sosiaalisia taitojaan jäljittelemällä toisten lasten käytöstä. Lisäksi lapsi pääsee harjoittelemaan auttamista ja jakamista. (Kauppila 2005, 132; Meadows 2010, 171.) Mahdolliset riidat leluista ja vuoroista ovat lapselle hyviä oppimistilanteita. Vertaisiltaan lapsi saa suoraa palautetta, mitä saa tehdä ja mikä aiheuttaa riitoja. Kun lapsella on pienestä pitäen mahdollisuus harjoitella sosiaalisia taitoja, myöhemmin ryhmässä toimiminen ja ystävyys-suhteiden

muodostaminen on hänelle helpompaa. (Killen & Rutland 2011, 15–16.) Koska sosiaaliset taidot eivät kehity lapselle ilman opettamista, monilta lapsilta puuttuukin tärkeitä taitoja. Pahimmillaan sosiaalisten taitojen puute voi johtaa syrjäytymiseen sosiaalisissa tilanteissa ja muihin ongelmiin. (Kauppila 2005, 134.)

Leikkimisellä on suuri vaikutus lapsen kehitymiselle. Lapsi ei leiki oppiakseen, mutta oppii leikkiessään. Leikkiminen muun muassa kehittää lapsen kuvittelukykyä, empatiisuutta, sosiaalisia taitoja, kielen oppimista ja liikunnallisia taitoja. (STAKES 2005, 20.) Leikki tarjoaa rikkaan vuorovaikutusympäristön, jossa lapset pääsevät harjoittelemaan yhteistoimintaa, ryhmässä toimimista ja sosiaalisia taitoja. Leikkiesseen ryhmässä lapsi saa kokemuksen ryhmään kuulumisesta, yhteiseen toimintaan kiinnittymisestä, osallisuudesta ja vertaiskulttuurista. (Ikonen 2006, 160, 164.)

Kun lapsi liikkuu, hän oppii uutta, ilmaisee tunteitaan, kokee iloa ja ajattelee. Liikuminen on lapselle ominainen tapa tutustua itseensä, toisiin ihmisiin ja ympäristöön. Lisäksi ohjattu liikunta on merkityksellistä lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Myös taiteellisiin kokemuksiin liittyy oppimista ja harjoittelua. Taidetta tekemällä ja kokemalla lapsi kehittyy yksilönä ja ryhmän jäsenenä. Lapsella tulisikin olla monipuolisesti mahdollisuus toteuttaa itseään taiteen eri osa-alueilla, kuten maalaaminen, piirtäminen, askartelu, soittaminen, laulaminen ja tanssiminen. (STAKES 2005, 22–24.)

Kielellä on keskeinen merkitys lapsen ajattelutoimintojen ja kommunikaation kehitykselle. Kielen kehitymisessä ja maailmankuvan syntymisessä olennaisessa osassa ovat leikkiminen ja sadut. Näiden lisäksi myös liikkuminen ja taiteellinen ilmaisu kehittävät kielitaitoa. Kielen oppiminen on luova prosessi, jossa mallintaminen on tärkeässä roolissa. Kommunikaatiomalleja sekä sosiaalisia ja kulttuurisia tapoja lapset oppivat aikuis- ja vertaissuhteissa. (STAKES 2005, 19–20.)

Maahanmuuttajataustaisen lapsen olisi hyvä päästä viettämään aikaa ikätovereidensa kanssa. Vertaisryhmässä lapsi pääsee harjoittelemaan suomen kielen käyttöä sosiaalisten taitojen lisäksi. Toisilta lapsilta hän saa myös tukea uuden kielen oppimiseen. Samalla lapsen aktiivisuus ja osallisuus lisääntyvät, kun lapsi tuntee kuuluvansa ryhmään. Oppimisen kannalta aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus on kuitenkin vielä lasten keskinäistä vuorovaikutusta merkityksellisempää. (Halme 2011, 97.) Avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa voidaan tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta sekä lapsella on mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa myös muiden aikuisten kanssa.

Maahanmuuttajaperheissä, joissa molemmat vanhemmat puhuvat samaa kieltä, lapset omaksuvat kaksikielisyyden yleensä oppimalla yhden kielen kerrallaan. Äidinkieli opitaan kotona ensimmäisinä elinvuosina ja toinen kieli oltaessa kosketuksissa kantaväestöön, esimerkiksi varhaiskasvatuspalveluissa. (Alijoki 1998, 32.) Lapsella tulisi olla mahdollisuus päästä ympäristöön, jossa puhutaan valtakieltä. Näin lapsi pystyy omaksumaan tietoa kuulemastaan kielestä ja hyödyntämään sen myöhemmin jäljittelynä. (Arnberg 1989, 52.) Lapsen ikä, äidinkielen taito ja lapsen suomenkielisessä ympäristössä viettämä aika vaikuttavat toisen kielen oppimiseen. Kielitaito on tärkeä oppimisen kannalta, joten riittämätön suomen kielen hallinta voi vaikeuttaa uusien asioiden oppimista ja ymmärtämistä viimeistään kouluiässä. (Gyekye ym. 2005, 9, 13.)

Sosiaali- ja terveysministeriön ja SOCCA:n järjestämässä kyselyssä kunnilta tiedusteltiin avointen varhaiskasvatuspalveluiden toiminnan tavoitteita. Kunnista 23 % vastasi toiminnan mahdollistavan lasten keskinäisen toiminnan, leikin ja kontaktit ja 21 % sen tukevan lasten varhaiskasvatusta. (Alila & Portell 2008, 43.) Hallituksen esityksessä laiksi kotoutumisen edistämisestä (HE 185/2010) nostetaan esille avointen varhaiskasvatuspalveluiden tärkeys erityisesti maahanmuuttajalapselle. Palveluihin osallistuminen tukee lapsen kielen oppimista ja muuta kotoutumista sekä sosiaalisten suhteiden muodostumista kantaväestöön.

## 6 OPPAAN KEHITTÄMISPROSESSI

Työmme on toiminnallinen opinnäytetyö. Se koostuu kahdesta osasta: käytännön toteutuksesta ja opinnäytetyön raportista, jotka yhdistyvät ja tukevat toisiaan. Toiminnallisen opinnäytetyön käytännön toteutus voi olla esimerkiksi kirja, ohjeistus tai tapahtuma. Olipa kyseessä painotuote tai tapahtuma, tavoitteiden tulee näkyä viestinnällisin ja visuaalisin keinoin. Painot tuotteen tekstit on suunniteltava kohderyhmä ja käyttötarkoitus huomioiden. (Vilkka & Airaksinen 2003, 9, 42, 51, 129.)

Tuotteistaminen lähtee asiakkaasta ja hänen tarpeistaan. Tuotteistamisprosessin aikana tulee selvittää asiakkaan näkökulma. (Vilkka & Airaksinen 2003, 16, 20.) Opinnäytetyön käytännön toteutuksena teimme maahanmuuttajaperheille oppaan Kuopiossa tarjolla olevista avoimista varhaiskasvatuspalveluista. Asiakasryhmänä ovat maahanmuuttajaperheet ja erityisesti he, jotka hoitavat lapsiaan kotona. Toimiamme Kuopion kansalaisopiston Kotoa mukaan -osahankkeen Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmässä tutustuimme kyseiseen asiakasryhmään käytännössä.

Opinnäytetyön muodon valintaan vaikuttaa sen tavoite ja tilanne (Vilkka & Airaksinen 2003, 6). Valitsimme opinnäytetyömme tuotemuodoksi oppaan, koska se kuuluu tavallisimpiin tiedon välittämisen muotoihin (ks. Jämsä & Manninen 2000, 56). Halusimme suunnata oppaan juuri maahanmuuttajaperheille, koska tavallisimmin oppaat on suunnattu maahanmuuttajien kanssa työskenteleville. Näin pystymme puhuttelemaan suoraan kohderyhmää. Mikäli opas olisi suunnattu työntekijöille, ei sillä olisi varsinaisesti voinut lisätä palveluihin osallistuvia maahanmuuttajia. Kuitenkin maahanmuuttajalähtöisellä oppaalla pyrimme laajentamaan kaikkien maahanmuuttajien kanssa työskentelevien näkökulmaa kyseisen asiakasryhmän tarpeista. Kantaväestölle suunnatun oppaan kääntäminen selkosuomelle ei maahanmuuttajille pelkästään riitä.

On tärkeää tiedostaa ja perustella opinnäytetyön tavoitteet ja miettiä ratkaisu näiden toteutumiseksi (Vilkka & Airaksinen 2003, 26–27). Tässä opinnäytetyössä tavoitteena on kannustaa maahanmuuttajaperheitä osallistumaan avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin. Oppaalla haluamme tiedottaa Kuopiossa tarjolla olevista ilmaisista avoimista varhaiskasvatuspalveluista ja kertoa palveluiden sisällöstä. Erityisesti sisältövalinnoilla haluamme helpottaa maahanmuuttajaperheiden kotoa lähtemistä osallistumaan palveluihin. Lisäksi pyrimme lisäämään maahanmuuttajavanhemman omaa innostus-

ta palveluihin osallistumista kohtaan. Oppaan tavoitteet palvelevat hyvin sekä kotoutumislain tarkoitusta että Kuopion kansalaisopiston Kotoa mukaan -osahanketta.

Teimme tuotteen Jämsän ja Mannisen osaamisen tuotteistamisen mallia hyödyntäen. Heidän mukaansa tuote voi olla jokin materiaallinen tuote, palvelutuote tai niiden yhdistelmä. Materiaallinen tuote voi olla esimerkiksi opasvihkonen. Laadukas ja pitkäikäinen tuote syntyy tuotekehitysprosessin kautta. Vaikka tuotekehitysprosessin eri vaiheet painottuvat eri tavoin eri hankkeissa, prosessista voidaan kuitenkin aina erottaa viisi vaihetta. Prosessissa seuraavaan vaiheeseen eteneminen ei edellytä edellisen vaiheen päättymistä. (Jämsä & Manninen 2000, 13–14, 16, 28.)

Tuotekehitysprosessin tavoitteena voi olla täysin uuden materiaallisen tuotteen kehittäminen (kuvio 2). Tuotteella voidaan esimerkiksi huomioida uuden asiakasryhmän, kuten maahanmuuttajien, tarpeita. (Jämsä & Manninen 2000, 30.) Opinnäytetyösämme teemme uuden tuotteen, jollaista ei ole missään vielä tarjolla.



KUVIO 2. Uuden tuotteen kehittäminen (Jämsä & Manninen 2000, 30)

## 6.1 Kehittämistarpeen tunnistaminen ja ideointi

Tarve opinnäytetyöllemme nousi yhteiskunnan muutoksesta. Maahanmuuttajien määrä kasvaa, joten heidän tarpeensa tulisi huomioida palveluissa. Maahanmuuttajien näkökulma tulisi näkyä muun muassa kaikille kuntalaisille suunnattujen palveluiden tiedottamisessa, niiden sisällössä sekä työntekijöiden ammattitaidossa. Aiheena tämä on siis erittäin ajankohtainen ja omalla työllämme tartumme tähän kehittämistarpeeseen.

Laissa kotoutumisen edistämisestä (L 1386/2010 7 §) velvoitetaan, että maahanmuuttajalle annetaan tietoa palvelujärjestelmästä. Työ- ja elinkeinoministeriön toteuttaman Maahanmuuttajabarometrin yksi osa-alue oli tiedonsaanti palveluista. Vastaa- jista 59 % vastasi, että oli saanut Suomessa tarjolla olevista palveluista tietoa melko vähän, vähän tai ei ollenkaan. Suurin osa, lähes neljännes vastaajista kertoi saavansa eniten tietoa julkisista palveluista muilta maahanmuuttajilta. Toiseksi eniten (18 %) tietoa saatiin viranomaisilta, kolmanneksi eniten (17 %) internetistä ja neljänneksi

eniten (14 %) suomalaisilta tuttavilta. Lisäksi 10 % koki saaneensa tietoa palveluista työkavereiltaan. Kyselyssä tiedusteltiin myös maahanmuuttajien internetin käytöstä. Vastaaajista 97 % kertoi käyttävänsä internetiä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 50–52, 76.)

Etnisten suhteiden neuvottelukunta on tehnyt raportin kotoutumisesta maahanmuuttajan näkökulmasta. Sen mukaan kotiäidit ovat yksi maahanmuuttajaryhmä, jolle tiedon saaminen on erityisen vaikeaa. Kielitaidon puutteen lisäksi henkilön oma motivaatio vaikuttaa tiedon saantiin ja kotoutumiseen. Etnisten suhteiden neuvottelukunnan asettaman työryhmän mukaan esimerkiksi kotona lapsiaan hoitavat maahanmuuttajat tulisi paremmin huomioida tiedottamisessa. (Etnisten suhteiden neuvottelukunta 2005, 11, 13.)

Opinnäytetyön tavoitteena on oppaalla tiedottaa maahanmuuttajaperheitä heille tarjolla olevista avoimista varhaiskasvatuspalveluista Kuopiossa. Kuopion kansalaisopiston Kotoa mukaan -osahankkeen alaisen Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmän vetäjän mukaan maahanmuuttajaperheillä ei ole riittävästi tietoa palveluista. Tämän havaitsimme myös itse toimiessamme kyseisessä ryhmässä. Yksi ryhmässä ollut maahanmuuttajakotiäiti sanoikin, että Suomessa on paljon hyviä palveluita, joista ulkomaalaiset eivät tiedä. Lisäksi Kuopion kaupungin avoimien varhaiskasvatuspalveluiden johtaja kertoi toivovansa palveluihin lisää ulkomaalaistaustaisia osallistujia.

Kehittämistarpeiden tunnistamisessa apuna voidaan käyttää esimerkiksi kyselyitä, selvityksiä, tutkimuksia ja erilaisia tilastoja (Jämsä & Manninen 2000, 29). Tutustuimme opinnäytetyön viitekehykseen liittyvään kirjallisuuteen ja tutkimustietoon, joiden pohjalta olemme nähneet tarpeen toimeksiantajaltamme saadulle aiheelle, eli oppaalle avoimista varhaiskasvatuspalveluista. Kehittämistarpeen tarkentamisessa olennaista on selvittää, keitä asiakasryhmiä ongelma koskee ja kuinka yleinen se on (Jämsä & Manninen 2000, 31). Valmistamamme oppaan käyttäjäkuntaan kuuluvat erityisesti maahanmuuttajavanhemmat, jotka hoitavat lapsiaan kotona. Koimme heidän tarpeensa oppaalle olevan suurin, koska avoimet varhaiskasvatuspalvelut tukevat hyvin sosiaalista kotoutumista.

Kun on varmistuttu kehittämistarpeesta, alkaa ideointiprosessi, jossa pyritään löytämään eri vaihtoehtoja ratkaisukeinoiksi. Siinä apuna voidaan käyttää erilaisia ongelmanratkaisumenetelmiä, kuten aivoriihi ja benchmarking. Ennen kuin valinnat kehitettävän tuotteen ominaisuuksista voidaan tehdä, tulisi pohtia, mitä hyötyä tuotteesta on,

onko se ratkaisu kehittämistarpeisiin sekä kenelle tuote on ensisijaisesti tarkoitettu. Lisäksi tulisi miettiä, mitä kunkin ratkaisuvaihtoehdon valinnasta seuraa ja, mitkä ovat tuotteen toteuttamis- ja rahoitusmahdollisuudet. Kun näihin kysymyksiin vastataan, saadaan aikaan tuotekonsepti eli kuvaus siitä, millainen palvelu tai tuote kannattaa suunnitella ja valmistaa. (Jämsä & Manninen 2000, 35, 40.)

Toimeksiantajamme Kuopion kansalaisopisto antoi meille kolme aihetta, josta teimme sekä selkosuomen- että englanninkieliset oppaat. Aiheet olivat Suomen päivähoito- ja koulujärjestelmä, avoimet varhaiskasvatuspalvelut sekä ekologiset ja taloudelliset valinnat lapsiperheen arjessa. Aikataulumme kolmen oppaan tekemisessä oli tiukka, joten toimeksiantajan annettua meille tuotteen aiheen ja tuotemuodon aloimme heti työstää alustavia oppaita. Tästä syystä ideointivaihe jäi meillä aika lyhyeksi. Palaamme kuitenkin myöhemmin luvussa 6.4 ideavaiheeseen, kun kerromme varsinaisen oppaan työstämisestä.

## 6.2 Oppaan luonnostelu

Luonnosteluvaihe alkaa, kun päätös tuotteen ominaisuuksista on tehty. Luonnosteltaessa selvitetään, mitkä eri näkemykset ohjaavat tuotteen suunnittelua ja valmistusta. Tuotteen laatu taataan huomioimalla eri osa-alueiden keskeiset kysymykset suunniteltavana olevan tuotteen kannalta. (Jämsä & Manninen 2000, 43.)

Luonnosteluvaiheessa selvitetään asiakasryhmän tarpeita ja ominaisuuksia sekä tarkennetaan, ketkä tuotteesta ensisijaisesti hyötyvät. Näin tuote palvelee asiakas-kuntaa parhaiten. Asiakkaiden näkökulman lisäksi myös palveluntarjoajien näkemykset on huomioitava. Hyvä olisi käydä tutustumassa toimintaan paikan päällä ja havainnoimassa asiakastilanteita. (Jämsä & Manninen 2000, 44–45.)

Tuotteen asiasisällön selvittäminen vaatii aiheeseen liittyvään tutkimustietoon tutustumista. Myös sidosryhmien ja yhteistyötahojen näkökulmien ja ehdotusten selvittäminen on tärkeää. Kirjallisuuteen tutustuminen ja asiantuntijatiedon kuuleminen helpottavat tunnistamaan tuotteen laadun osatekijöitä. Tuotteen asiasisällössä tulee ottaa huomioon toimintayksikön arvot ja periaatteet. Luonnosteluvaiheen ratkaisuissa tulee huomioida mahdolliset rahoitusvaihtoehdot. Näitä tekijöitä huomioimalla syntyy tuotekuvaus. (Jämsä & Manninen 2000, 47–51.)

Toimimme syksyllä 2012 ohjaajina Kuopion kansalaisopiston Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmässä. Siellä tutustuimme maahanmuuttajavanhempiin ja



saimme käsitystä heidän ominaisuuksistaan ja tarpeistaan. Vanhemmista kaikki olivat kotiäitejä, eli he kuuluivat useissa tutkimuksissa tunnistettuun kotoutumisen kannalta haasteelliseen riskiryhmään.

Syksyn 2012 aikana ryhmässä toimiessamme havaitsimme, että tieto avoimista varhaiskasvatuspalveluista ei tavoittanut maahanmuuttajavanhempia. Vaikka jollakin maahanmuuttajavanhemmalla oli tietoa asuinalueellaan järjestetystä avoimesta varhaiskasvatuspalvelusta, jostain syystä he eivät kyseisiä palveluita käyttäneet. Pyrimme oppaallamme luomaan mahdollisimman matalan kynnyksen sille, että maahanmuuttajavanhemmat lähtisivät tutustumaan tarjolla oleviin avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin.

Perhetyön projektiopintoina järjestimme Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmän maahanmuuttajaperheille tutustumiskäyntejä lapsiperheiden palveluihin Kuopiossa. Tutustuimme muun muassa muutamaa avoimeen päiväkotiin. Vierailuilla oli tärkeä merkitys muutaman maahanmuuttajavanhemman kannalta. Yhdestä heistä tuli useamman eri avoimen päiväkodin vakiokävijä. Hän innosti myös muita maahanmuuttajia käyttämään palveluita.

Järjestämillämme tutustumiskäynneillä pystyimme havainnoimaan asiakastilanteita. Avoimissa päiväkodeissa oli muitakin ulkomaalaistaustaisia perheitä, jotka olivat hyvin sopeutuneita suomalaisperheiden joukkoon. Toisella tutustumiskäynnillä avoimeen päiväkotiin havaitsimme, että yksi aikaisemmin mukamme ollut maahanmuuttajaperhe oli muodostanut uusia sosiaalisia suhteita suomalaisiin lapsiperheisiin. Olimme tästä todella ylpeitä ja iloisia, sillä näimme työllämme olleen merkitystä.

### 6.3 Oppaan kehittäminen

Tuotteen kehittäminen pohjautuu luonnosteluvaiheessa tehtyyn selvitykseen esimerkiksi asiakasprofiilista ja asiasisällöstä, asiantuntijatiedon kuulemiseen sekä organisaation periaatteisiin tutustumiseen. Jos tuotteen tehtävänä on välittää informaatiota, tuotteen asiasisällöstä laaditaan jäsentely. Tuotteen sisältö rakentuu tosiasioista, jotka kerrotaan mahdollisimman tarkasti, ymmärrettävästi ja vastaanottaja huomioiden. Tiedon välittämiseen tarkoitettujen tuotteiden haasteita ovat asiasisällön rajaaminen sekä tietojen muuttuminen tai vanhentuminen. Asiakasryhmän heterogeenisyys aiheuttaa haasteita asiasisällön valinnalle. Mikäli tuote tulee asiakkaan käyttöön, tekijän on eläydyttävä tiedon vastaanottajan asemaan. Tuotteen kehittämisvaiheeseen voi liittyä

myös esitestausta sekä palautteen hankintaa, joilla tuotetta pyritään kehittämään. (Jämsä & Manninen 2000, 54–55, 85.)

Yleisempiä tiedon välittämisen muotoja ovat painotuotteet. Asiasisällön rajaamisessa tulee huomioida asiakasryhmä, painotuotteen tavoite ja tuotteen käytön konteksti. Yleensä painotuotteella pyritään tiedottamaan tai neuvomaan tiedon vastaanottajaa, jolloin tekstityylinä on asiatyylä. Tekstin ydinajatuksen täytyy tulla lukijalle ilmi selkeästi, mitä tuetaan hyvällä jäsentelyllä ja otsikoiden muotoilulla. Myös painoasuun on kiinnitettävä huomiota tuotetta kehiteltäessä, joskin eri organisaatioilla voi olla oma visuaalinen linjansa. (Jämsä & Manninen 2000, 56–57.)

Samalla, kun olimme mukana Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmässä, luonnostelimme alustavia oppaita Kuopion kansalaisopistolta saamistamme aiheista. Laadimme oppaat sekä selkosuomella että englanniksi. Nämä oppaat jaettiin ryhmän osallistujille. Nopean aikataulun vuoksi emme vielä tässä vaiheessa ehtineet kyseentuloa opinnäytetyömme laajuutta tai huomioimaan maahanmuuttajien näkökulmaa selkokieliisyyttä enempää. Myöskään asiasisällön rajaaminen ei onnistunut näissä oppaissa ja ne sisälsivät vanhentuvaa tietoa, kuten yhteystietoja ja ajankohtia.

Oppaiden teon lisäksi tehtävänäimme oli kertoa Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmän osallistujille aiheistamme. Käytimme esityksissä sekä selkosuomea että tarvittaessa englantia. Esityksemme olivat havainnollistavia ja ne saivat aikaan keskustelua maahanmuuttajavanhempien keskuudessa. Sekä ryhmän kokoontumiskerroista että projektiohjelminä järjestetyistä tutustumiskäynneistä pidimme työpäiväkirjaa, johon kirjoitimme omia havaintojamme ja vanhempia mietityttäneitä asioita. Myös vanhempien esityksiemme aikana esittämät kysymykset kirjoitimme työpäiväkirjaan.

Esitetyt kysymykset ja kommentit huomioimme suunnitellessamme lopullista opastamme. Esityksien yhteydessä saatu palaute liittyi suurilta osin lastenhoitoon ja arkiin käytännön asioihin. Monia äideistä mietitytti, kuinka hinnat määräytyvät julkisessa liikenteessä kuljettaessa lasten ja lastenvaunujen kanssa. Tämän näimme saattavan vaikeuttaa kotoa lähtemistä, joten halusimme sisällyttää oppaaseen tietoa linja-autolla matkustamisesta. Myös lapsien pukeminen, erityisesti talviaikaan, herätti kysymyksiä, joten huomioimme tämän asian oppaan sisällössä. Lisäksi yhtä vanhemmista mietitytti, mitä suomalaiset kotiäidit tekevät päivisin.

Ryhmän viimeisellä kokoontumiskerralla kysyimme vanhemmilta suullista palautetta oppaiden luonnoksista. Palaute koski lähinnä oppaan ulkoasua ja sisältöä sekä koti-

vanhempien sosiaalista elämää. Oppaasta sanottiin, että siinä olisi voinut olla enemmän kuvia, mutta siinä mainittavat tiedot olivat hyödyllisiä ja uusia vanhemmille. Avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin osallistuttuaan yksi vanhempi oli tutustunut suomalaisiin perheisiin. Vanhemmat kokivat, että palveluihin oli helpompi tutustua aluksi jonkun tutun kanssa, kuten teimme projektioipintojen yhteydessä. Tästä syystä kehoitimme lopullisessa oppaassa maahanmuuttajavanhempaa ottamaan ystävän mukaan ensimmäisellä kerralla. Lasten läsnäolo ja puutteellinen kielitaito hankaloittivat palautteen kysymistä. Saimme kuitenkin ideoita lopullisen oppaan kokoamiselle. Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmästä ja projektioipinnoista saamaamme käytännön kokemus oli hyödyksi lopullista opasta tehdessämme.

#### 6.4 Aiheen rajauksen jälkeen

Loppuvuodesta 2012 aloimme pohtia opinnäytetyömme rajausta, joten palasimme Jämsän ja Mannisen tuotekehitysprosessissa ideavaiheeseen. Keskusteltuaamme opinnäytetyömme ohjaavan opettajan kanssa päätimme rajata työtä merkittävästi. Hahmotelimme erilaisia vaihtoehtoja työn aiheeksi. Aiheeksi valikoitui avoimet varhaiskasvatuspalvelut, sillä niistä ei ollut tehty aiempia maahanmuuttajille suunnattuja oppaita. Se sopi myös parhaiten Kuopion kansalaisopiston Kotoa mukaan -osahankkeelle, sillä sen yhtenä kohderyhmänä oli kotona lapsiaan hoitavat maahanmuuttajavanhemmat. Lisäksi saamamme palaute alustavasta oppaasta oli myönteistä sekä tutustumiskäynnit avoimiin päiväkoteihin olivat rohkaisevia.

Päätimme tehdä oppaan (liite 1) maahanmuuttajaperheiden sosiaalisen kotoutumisen näkökulmasta, sillä koimme palveluiden olevan tärkeitä erityisesti sosiaalisten suhteiden luomiselle. Samaisesta syystä valitsimme oppaaseen vain ne avoimet varhaiskasvatuspalvelut, joissa vanhemmat ja lapset ovat yhdessä. Tämän rajauksen myötä valitsemiksemme palveluntarjoajaksi valikoituivat Kuopion kaupunki, Kuopion evankelisluterilainen seurakunta sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kuopion yhdistys. Luodaksemme maahanmuuttajille matalan kynnyksen osallistua palveluihin halusimme sisällyttää oppaaseen pelkästään maksuttomat avoimet varhaiskasvatuspalvelut. Samaa tavoittelimme tekemällä oppaasta mahdollisimman yksinkertaisen ja konkreettisen kertomalla kotoa lähtemistä helpottavista asioista, kuten lapsen pukemisesta ja linja-autoilla matkustamisesta. Tiedostamme kuitenkin, että maahanmuuttajaperheet ovat heterogeeninen ryhmä, joten joillekin perheille oppaassa on jo tuttua tietoa.

Oppaan selkeyttä ja houkuttelevuutta halusimme lisätä valokuvilla. Kuopion kaupungin avoimien varhaiskasvatuspalveluiden johtaja lupasi, että avointen päiväkotien ohjaajat voisivat ottaa valokuvia toimintakerroillaan. Tätä varten teimme vanhemmille kirjeen (liite 2), jossa kerroimme itsestämme, työstämme ja valokuvien tarkoituksesta. Lisäksi käytimme oppaassa itse ottamiamme valokuvia. Selkokieliisyyden lisäksi edellä mainituilla valinnoilla halusimme huomioida maahanmuuttajien näkökulman.

Aiheen rajattuumme aloimme Jämsän ja Mannisen luonnosteluvaiheen mukaisesti tutustua teorian tietoon maahanmuuttajaperheistä ja -kotivanhemmista sekä aiheeseen liittyvään lainsäädäntöön. Lisäksi saimme asiantuntijatietoa Kuopion kansalaisopiston Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmän vetäjältä, opinnäytetyötämme ohjaavalta opettajalta sekä Kuopion kaupungin avointen varhaiskasvatuspalveluiden johtajalta. Näiden ja omien kokemuksiemme pohjalta jatkoimme oppaan luonnostelua.

Kehitellessämme opasta sovelsimme W. Chan Kimin ja Renée Mauborgnen (2006) Sinisen meren strategiaa. Strategia on luotu esimerkiksi yritysten käyttöön ja sillä voidaan luoda aivan uutta toimintaa, jonka markkinatilassa ei ole kilpailua. Chan ja Mauborgne ovat kehittäneet nelikenttämallin toiminnan kehittämisen tueksi. Nelikenttämalli koostuu neljästä kysymyksestä, joiden avulla pohditaan, mitä tekijöitä toiminnassa voisi vähentää, vahvistaa ja luoda sekä mistä toiminnasta voisi luopua kokonaan. (Chan & Mauborgne 2006, 13, 39, 51.) Loimme nelikenttämallin (taulukko 2) oppaan kehittämiseksi pohjautuen tekemiimme rajauksiin, kokemiimme puutteisiin alustavissa oppaissa sekä saatuun palautteeseen.

Nelikenttämallia hyödyntäen pystyimme selkeyttämään ajatuksiamme oppaan sisältövalintojen ja ulkoasun suhteen. Esimerkiksi päätimme luopua tiedoista, jotka muuttuvat tai vanhentuvat nopeasti sekä vähentää toistoa. Päätimme myös luopua englanninkielisestä oppaasta, koska kyseenalaistimme sen tarpeellisuuden. Pohjois-Savon maakunnassa oli vuonna 2012 venäjänkielisiä 1 760, joka oli 35 % kaikista vieraskielisistä. Viron- ja venäjänkielisten yhteismäärä (2 358) oli 46 % kaikista vieraskielisistä. (Kieli iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1987–2012 2013.) Koimme, että tällä alueella venäjänkieliselle oppaalle olisi englanninkielistä opasta enemmän tarvetta. Tiedostettua omat resurssimme päätimme kuitenkin tehdä vain selkosuomenkielisen oppaan. Yksinkertaisella kielellä ja havainnollistavilla kuvilla pyrimme kuitenkin palvelemaan kaikkia kieliryhmiä.

Jämsän ja Mannisen tuotekehitysprosessin luonnosteluvaiheen mukaisesti tarkoituksenamme oli huomioida varsinaisessa oppaassa palvelujen tarjoajien arvot ja periaat-

teet (Jämsä & Manninen 2000, 49). Kuopion kaupungin avoimien varhaiskasvatuspalveluiden johtaja korosti tavatessamme kaupungin avoimen varhaiskasvatuksen suunnitelmallisuutta, tavoitteellisuutta ja kasvatuskumppanuutta. Kuopion kansalaisopiston Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmän osallistujat pohtivat, kuinka suuressa roolissa hengellisyys on seurakunnan palveluissa. Esimerkiksi näitä asioita halusimme siis vahvistaa oppaassamme avoimista varhaiskasvatuspalveluista.

TAULUKKO 2. Oppaan kehittäminen Sinisen meren strategiaa käyttäen (mukaillen Chan & Mauborgne 2006, 51, 58)

Mitä voidaan vähentää?	Mistä voidaan luopua?
<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Toistoa</li> <li>▪ Luettelomerkkien käyttöä</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Tiedoista, jotka muuttuvat tai vanhentuvat nopeasti, esim. yhteystiedot</li> <li>▪ Palvelut, jotka ovat maksullisia ja joihin lapsi jätetään hoitoon</li> <li>▪ Asukastuvista ja leikkikentistä</li> <li>▪ Englanninkielisestä oppaasta</li> </ul>
Mitä voidaan vahvistaa?	Mitä uutta voitaisiin luoda?
<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Kotoa lähtemisen helpottamista konkreettisilla neuvoilla</li> <li>▪ Selkokielisyyttä</li> <li>▪ Houkuttavuutta ja ulkoasun selkeyttä</li> <li>▪ Maahanmuuttajien näkökulmaa.</li> <li>▪ Maahanmuuttajaperheiden näkökulmaa</li> <li>▪ Sosiaalisen kotoutumisen näkökulmaa</li> <li>▪ Vanhemmuuden tuen näkökulmaa</li> <li>▪ Toimintayksikön arvojen ja periaatteiden näkymistä</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Kuvia havainnollistamaan ja helpottamaan ymmärtämistä</li> <li>▪ Tietoa varhaiskasvatuksesta</li> <li>▪ Kotoa lähtemisen helpottamista konkreettisilla neuvoilla</li> <li>▪ Seurakuntien palveluiden kohdalla kertoa, kuinka uskonto näkyy palveluissa</li> </ul>

## 6.5 Kehittely- ja viimeistelyvaihe

Syksyllä 2013 aloimme työstää varsinaista opasta avoimista varhaiskasvatuspalveluista. Perusteellinen suunnittelu, aiheen tarkka rajaaminen, tekemämme valinnat sekä Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmästä saatu kokemus tekivät oppaan toteutuksesta helpompaa kuin ilman esityötä. Opas sai nimekseen *Perheet yhdessä -Selkokielinen opas avoimista varhaiskasvatuspalveluista Kuopiossa*. Mielestämme se

kuvasi hyvin avoimia varhaiskasvatuspalveluita ja opastamme. Lisäksi emme halunneet nimessä kohdentaa opasta pelkästään maahanmuuttajille. Tutustuimme selkokielisyyttä koskevaan teorian tietoon ennen kuin aloimme työstää oppaan kieliasua.

Jämsän ja Mannisen tuotekehitysprosessin viimeinen vaihe on tuotteen viimeistely. Se sisältää tuotteen korjausta ja yksityiskohtien hiomista palautteen ja koekäytön pohjalta. Viimeistelyvaiheessa voidaan myös laatia ohjeita, kuinka tuotetta voidaan hyödyntää ja siitä tiedottaa käyttäjäkunnalle. Lisäksi vaiheeseen sisältyy tuotteen jakelun ja markkinoinnin suunnittelu. (Jämsä & Manninen 2000, 81, 85.)

Oppaan kehittely- ja viimeistelyvaiheen aikana olimme tiiviissä yhteistyössä Kuopion kaupungin avointen varhaiskasvatuspalveluiden johtajan kanssa. Saimme häneltä palautetta, jota hyödyntäen pystyimme korjaamaan opasta. Lisäksi saimme häneltä valokuvia, joita oli otettu avoimissa päiväkodeissa. Myös Kuopion evankelisluterilainen seurakunta antoi käyttöömmme yhden valokuvan. Valokuvien käyttöön oppaassamme on kysytty luvat kuvissa esiintyviltä henkilöiltä. Henkilöiden yksityisyyden huomioimme sumentamalla lasten nimet, jotka olisivat muutoin voineet kuvissa näkyä. Käytimme myös muutamaa kuvaa, jotka olemme ottaneet Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmässä. Myös näiden kuvien käyttöön on kysytty lupa eikä kuvissa esiintyviä henkilöitä pysty tunnistamaan. Lisäksi päätimme lavastaa muutaman kuvaustilanteen, jotta saisimme tekstiä paremmin havainnollistettua. Kuvissa esiintyvien henkilöiden ja omien oikeuksiemme turvaamiseksi oppaassa esiintyviä kuvia ei saa käyttää muussa asiayhteydessä.

Opas julkaistaan sähköisenä versiona ja se on helppo tulostaa tarvittaessa. Näillä näkymin opas tulee saataville Kuopion kaupungin, Kuopion evankelisluterilaisen seurakunnan ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kuopion yhdistyksen internetsivuille. Koska Kuopion kaupungilla on oma visuaalinen ilmeensä, kaupungin graafikko mahdollisesti siirtää oppaan heidän pohjaansa. Oikeus oppaan muokkaukseen säilyy kuitenkin vain opinnäytetyöntekijöillä. Markkinoimme opasta yhteistyötahoillemme eli Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kuopion yhdistykselle, Kuopion evankelisluterilaiselle seurakunnalle ja Monikulttuurikeskus Kompassille. Kuopion kansalaisopisto on lupautunut kertomaan oppaasta heidän maahanmuuttaja-asiakkailleen. Lisäksi opasta markkinoidaan tiedottamalla neuvoloita kirjeellä (liite 3), jossa kerromme, kuinka opasta tulisi käyttää.

## 6.6 Selkokieliisyys ja visuaalinen ilme

Oppaassa on huomioitu selkokielen kirjoitusohjeet. Selkokielellä tarkoitetaan kieltä, jossa on huomioitu tekstin sisällön, sanaston ja rakenteen luettavuus ja ymmärrettävyys yleiskieltä paremmin (Selkokeskus s.a.). Selkokielestä hyötyvät henkilöt, joille lukeminen on eri syistä vaikeaa. Heitä voivat olla esimerkiksi henkilöt, joiden äidinkieli ei ole suomi. Maahanmuuttajien selkokielen tarve vaihtelee paljon. Esimerkiksi kotiäideillä suomen kielen taito voi jäädä pysyvästi puutteelliseksi. (Leskelä & Virtanen 2006, 9–10; Virtanen 2009, 51–52.)

Olemme huomioineet selkokieliisyyden oppaassa käytetyssä sanastossa. Käytämme oppaassa jokapäiväisiä, tuttuja sanoja, jotta teksti olisi helppo ymmärtää oikein. Vältimme vaikeita sanoja, kuten käsitteitä, sekä abstrakteja ilmaisuja. Emme esimerkiksi käytä oppaassa vuorovaikutus-sanaa tai sosiaaliset taidot -ilmaisua, vaan selitämme ne konkreettisella tavalla. Lisäksi vältimme sanoja, joilla on useampi merkitys. Tekstissä käytämme aktiivimuotoa ja yksinkertaisia rakenteita, esimerkiksi välttämällä verbi- ja sijamuotoja. Oppaan lauseet ovat lyhyitä ja sanajärjestys on suora. Emme myöskään käytä lauseenvastikkeita. (Leskelä & Virtanen 2006, 13; Virtanen 2009, 82, 87, 91, 94, 97, 99.)

Tekstin ulkoasu eli typografia vaikuttaa huomattavasti tekstin luettavuuteen. Kirjaintyyppiä valitessamme huomioimme, ettei se ole liian kapea, siinä ei ole liikaa paksuusvaihtelua eikä se ole liian päätteellistä. (ks. Virtanen 2009, 120.) Leipätekstissä käytimme Verdanaa ja otsikoissa Palatino Linotypea (ks. Morley 2012; Virtanen 2009, 120). Oppaan keskeiset sanat lihavoimme, sillä kursiivi on hieman vaikealukuista. Otsikoissa käytimme pienaakkosia eli gemenoita, koska suuraakkoset eli versaalit ovat niitä vaikeampilukuisempia. Leipätekstin pistekooksi valitsimme 12, koska se näytti selkeältä ja selkojulkaisuissa perustekstin pistekoko on 11–16. (ks. Virtanen 2009, 120–121.)

Selkokielisessä julkaisussa minimi rivin pituutena pidetään 35–40 merkkiä. Liian leveä palsta taas vaikeuttaa lukemista. Tästä syystä jaoimme oppaan kahteen palstaan. Tämä helpottaa lukemista ja tekstin hahmottamista. Selkokielisessä tekstissä käytetään oikeasta reunasta liehua tekstin ladontaa. Liehupalstassa sanavälit pysyvät vakioina, mutta rivien loppuihin saattaa syntyä koloja. Tätä olemme ehkäisseet tavuttamalla pitkiä yhdyssanoja. Kappaleiden välit ovat selkeitä, minkä olemme huomioineet välistyksillä. Otsikoiden hierarkiaa olemme selventäneet fontti- ja värivalinnoilla. (ks. Leskelä & Virtanen 2006, 77, 81; Virtanen 2009, 121–123.)

Halusimme oppaaseen valokuvia aiheen havainnollistamiseksi, sillä kuvilla on merkittävä rooli selkojulkaisussa. Usein asian esittäminen kuvilla ja piirroksilla lisää tekstin ymmärrettävyyttä. Kuvien käsittelyllä valokuvista saa selkojulkaisuihin sopivia. Me esimerkiksi rajasimme häiritseviä yksityiskohtia sekä muokkasimme kontrastia ja värielämpötilaa. Tekstin ja taustan kontrastin huomioimme valitsemalla fonttiväriksi mustan ja taustaväriksi vaaleansinisen. (ks. Virtanen 2009, 124, 132, 135–136.)



## 7 POHDINTA

Opinnäytetyönämme tehdyn oppaan tavoitteena oli tiedottaa maahanmuuttajaperheitä avoimista varhaiskasvatuspalveluista Kuopiossa sekä innostaa heitä osallistumaan niihin. Kokemuksestamme Kuopion kansalaisopiston Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmässä kumpusi ajatus siitä, että oppaan tulisi tehdä kotoa lähtemisestä mahdollisimman helppoa. Tämän takia sisällytimme oppaaseen tietoa lasten pukeutumisesta ja linja-autolla liikkumisesta. Tavoitteenamme oli tehdä oppaasta mahdollisimman helppolukuinen, selkeä ja ymmärrettävä sekä valokuvilla havainnollistaa tekstiä.

Opinnäytetyömme koostuu sekä opinnäytetyön raportista että tekemästämme oppaasta. Käytännön näkemystä aiheesta saimme Kuopion kansalaisopiston Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmässä, jonka osallistujille järjestimme tutustumiskäyntejä avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin. Ryhmä oli osa Kuopion kansalaisopiston Kotoa mukaan -osahankeen toteutusta. Kyseinen hanke oli taas osa Kuopion kaupungin Osallisena Kuopiossa -kokeiluhanketta, joka kuului valtakunnalliseen Osallisena Suomessa -hankkeeseen.

Raportin lähdeaineistona käytimme monipuolisesti teoriakirjallisuutta sekä sähköisiä lähteitä. Käyttämämme lähdeaineisto on tuoretta, viime vuosikymmenen sisällä julkaistua. Huomasimme samojen tekijöiden toistuvan lähdeaineistossa, ja tästä syystä luottamus lähteitä kohtaan kasvoi. Viime vuosina on tehty runsaasti maahanmuuttajiin liittyviä tutkimuksia ja näitä hyödynsimme myös opinnäytetyössä. Ajankohtaisimman aineiston saimme sähköisistä lähteistä. Huomasimme, että kansainvälisistä lähteistä olisi saanut runsaammin maahanmuuttajiin liittyvää tietoa, mutta sen saaminen käyttöömmä oli mahdotonta. Löysimme kuitenkin muutamia hyviä kansainvälisiä lähteitä, joita pystyimme opinnäytetyössä hyödyntämään.

Oppaan tuotteistamisprosessista kerromme Jämsän ja Mannisen (2000) osaamisen tuotteistamisen mallia hyödyntäen. Aloitimme oppaan kehittelyn toimiessamme Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmässä syksyllä 2012. Tällöin aihe ei kuitenkaan ollut kovin rajattu, joten emme voineet kunnolla keskittyä alustavan oppaan tekemiseen. Mikäli olisimme rajanneet aiheen aikaisemmin, olisimme voineet myöhemmin oppaan kehittäessä hyödyntää alustavaa opasta paremmin. Saimme kuitenkin kaikista kolmesta alustavasta oppaasta saamastamme palautteesta ideoita uuden tuotteen kehittelyyn.

Tekemämme opas tukee hyvin maahanmuuttajaperheiden sosiaalista kotoutumista. Maahanmuuttajaperheet saavat oppaasta tiedon maksuttomista avoimista varhaiskasvatuspalveluista Kuopiossa. Valokuvilla havainnollistamme tekstiä ja näytämme, mitä palveluissa tapahtuu. Tällä tavoin pyrimme saamaan vanhemmat näkemään palveluiden hyödyn sekä itselle että lapselle. Lisäksi, jos lukijalla on puutteellinen kielitaito, kuvat helpottavat ymmärtämistä. Kertomalla oppaassa konkreettisista kotoa lähtemistä helpottavista asioista luomme mahdollisimman matalan kynnyksen palveluihin osallistumiselle. Avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin osallistuminen tukee hyvin sosiaalista kotoutumista, koska palvelut mahdollistavat sosiaalisten suhteiden luomisen kantaväestöön sekä kielitaidon kartuttamisen.

Ennen opinnäytetyöprosessia emme olleet kuulleetkaan avoimista varhaiskasvatuspalveluista. Kuitenkin Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmän osallistujille järjestettyjen tutustumiskäyntien myötä huomasimme, kuinka hyviä palvelut olisivat maahanmuuttajaperheiden sosiaalisen kotoutumisen kannalta. Uusien ystävien lisäksi palveluissa maahanmuuttajaperheet voisivat kartuttaa suomen kielen taitoa sekä havainnoida suomalaisten perheiden kasvatustapoja. Lapset taas pääsevät harjoittelemaan sosiaalisia taitoja ja osallistumaan ohjattuun toimintaan. Avoimilla varhaiskasvatuspalveluilla on myös ennaltaehkäisevä merkitys, sillä siellä vanhemmat voivat saada vertaistukea toisiltaan ja tarvittaessa keskustella ohjaajien kanssa.

Avoimilla varhaiskasvatuspalveluilla on jo nykyisellään huomattava merkitys sekä suomalaisille että maahanmuuttajaperheille. Toisaalta maahanmuuttajien määrä lisääntyy vuosi vuodelta, ja tämä pitäisi huomioida kehittämällä palveluita. Ikäläisen, Martiskaisen ja Törrösen (2003) selvityksessä on todettu, että esimerkiksi perhekahvilat, erilaiset ryhmätoiminnot ja avoin päiväkotitoiminta voisivat olla matalan kynnyksen palvelupisteitä, joista maahanmuuttajaperheet saisivat tarvittaessa henkilökohtaista ohjausta (Ikäläinen, Martiskainen & Törrönen 2003, 97–98). Lisäksi hallituksen esityksessä laiksi kotoutumisen edistämisestä (HE 185/2010 63 §) todetaan, että avoimia varhaiskasvatuspalveluita voisi kehittää niin, että äidit voisivat osallistua kotoutumiskoulutukseen avointen varhaiskasvatuspalveluiden aikana.

Omalta osaltamme kehitimme avoimista varhaiskasvatuspalveluista tiedottamista maahanmuuttajalähtöisemmäksi. Ylipäänsä avoimia varhaiskasvatuspalveluita on tutkittu vain vähän ja ne ovat käsitteenä varsin hajanainen, koska ne eivät ole laisaa palveluita. Tästä syystä palveluiden määrä ja monipuolisuus vaihtelee kunnittain. Tekemällämme oppaalla on paljon sovellusarvoa, sillä opasta voi soveltaa muihin kuntiin, se voidaan suunnata myös kantaväestölle ja kääntää eri kielille. Sel-

kokielisyys mahdollistaa oppaan soveltuvuuden myös henkilöille, joilla on kielen kehityksen häiriö tai sairauden aiheuttamia ongelmia kielen ymmärtämisessä (ks. Virtanen 2009, 37).

Olemme tyytyväisiä koko opinnäytetyöhömmme. Keskinäinen työskentelymme on sujunut hyvin koko opinnäytetyöprosessin ajan. Oppaasta tuli melkein sellainen kuin halusimme. Alun perin suunnittelimme laittavamme oppaaseen osallistavia tehtäviä, kuten lukujärjestyksen, johon maahanmuuttajavanhempi voisi merkitä omalla asuinalueellaan järjestettäviä avoimia varhaiskasvatuspalveluita. Lisäksi olisimme halunneet laittaa oppaaseen kartoja. Nämä eivät kuitenkaan onnistuneet, sillä muuten oppaaseen olisi tullut liikaa muuttuvaa tietoa, joten se olisi vanhentunut nopeasti.

Pohdimme, saavuttaako sähköinen opas maahanmuuttajaperheet. Tämän olemme huomioineet markkinoimalla opasta maahanmuuttajaperheiden kanssa työskenteleville tahoille. Oppaan tekoprosessin loppuvaiheessa olisimme halunneet testata opasta maahanmuuttajilla, mutta meillä ei ollut mahdollisuutta tähän. Saimme kuitenkin oppaasta palautetta yhteistyötahoiltamme. Asettautuminen maahanmuuttajan asemaan oli helpompaa sekä Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmästä saadun kokemuksen että Lontoo-vaihtokokemuksemme myötä.

Olemme oppineet paljon opinnäytetyöprosessin aikana. Tietomme maahanmuuttajaperheistä ja heidän kotoutumisestaan, varhaiskasvatuksesta ja avoimista varhaiskasvatuspalveluista sekä sosiaalisesta kotoutumisesta ovat lisääntyneet valtavasti. Hankkeiden merkitys toiminnan ja rakenteiden kehittämisen kannalta on avautunut meille aivan uudella tavalla. Teoriakirjallisuuden ja maahanmuuttajien parissa kertyneen kokemuksen myötä ammatillinen työotteemme sosionomina (AMK) maahanmuuttajien kanssa työskennellessä on kehittynyt.

## LÄHTEET

Alijoki, E. 1998. *Pesästä pienikin ponnistaa. Lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen*. Helsinki: Kirjayhtymä.

Alila, K. & Portell, T. 2008. *Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytila ja kehittämistarpeet 2007* [verkkojulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:14 [viitattu 16.9.2013]. Saatavissa: [http://www.stm.fi/c/document\\_library/get\\_file?folderId=39503&name=DLFE-7740.pdf](http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-7740.pdf)

Alitolppa-Niitamo, A. 2005. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S. (toim.). *Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin*. Helsinki: Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu, 37–52.

Alitolppa-Niitamo, A. 2010. Perheen akkulturaatio ja sukupolvien väliset suhteet. Teoksessa Martikainen, T. & Haikkola, L. (toim.). *Maahanmuutto ja sukupolvet*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 45–64.

Alitolppa-Niitamo, A. & Söderling, I. 2005. Johdanto. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S. (toim.). *Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin*. Helsinki: Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu, 7–12.

Arnberg, L. 1989. *Tavoitteena kaksikielisyys*. Clevedon, Philadelphia: Multilingual Matters.

Berry, J. 2005. Acculturation: Living succesfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations* [verkkootikkeli]. 29/2005 [viitattu 26.8.2013]. Saatavissa: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S014717670500132X>

Chan Kim, W. & Mauborgne, R. 2006. *Sinisen meren strategia*. Helsinki: Talentum.

Etnisten suhteiden neuvottelukunta. 2005. *Kala kuivalla maalla. Kotoutuminen maahanmuuttajan näkökulmasta* [verkkojulkaisu]. Työministeriö [viitattu 10.9.2013]. Saatavissa: [http://www.mol.fi/mol/fi/99\\_pdf/fi/06\\_tyoministerio/06\\_julkaisut/07\\_julkaisu/thj344.pdf](http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/07_julkaisu/thj344.pdf)

Färkkilä, N., Kahiluoto, T. & Kivistö, M. 2006. *Lasten päivähoidon tilannekatsaus. Syyskuu 2005* [verkkodokumentti]. Sosiaali- ja terveysministeriö [viitattu 15.9.2013]. Saatavissa: <http://pre20090115.stm.fi/hl1147933743069/passthru.pdf>

Gyekye, M., Kurki, R., Lounela, M., Romsa, M., Sakko, S. & Linna, H. 2005. *Helsingin kaupungin päivähoidon suomi toisena kielenä (S2) -suunnitelma* [verkkodokumentti]. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2005:12 [viitattu 16.9.2013]. Saatavissa: [http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/b089ba804a1563cc96a3f6b546fc4d01/05\\_12\\_ph.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=b089ba804a1563cc96a3f6b546fc4d01](http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/b089ba804a1563cc96a3f6b546fc4d01/05_12_ph.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=b089ba804a1563cc96a3f6b546fc4d01)

Halme, K. 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa Nurmilaako, M. & Välimäki, A.-L. (toim.). *Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa*. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 86–101.

HE 158/2010 *Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta*. Finlex. Hallituksen esitykset [viitattu 5.9.2013]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100185>

Helminen, M.-L. 2013. *Ulkomaalaistaustaiset äidiksi nuorempana* [verkkosivu]. Tilastokeskus [viitattu 20.9.2013]. Saatavissa: [http://www.stat.fi/tup/vl2010/art\\_2013-06-04\\_001.html](http://www.stat.fi/tup/vl2010/art_2013-06-04_001.html)

Hämäläinen, J. & Nivala, E. 2008. *Kasvatustiede - pedagogisen ihmistyön tiede*. UNIPress Suomi.

Ikonen, M. 2006. Lasten vuorovaikutus ja leikki yhteisöllisyyden rakentajana. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.). *Kasvatusvuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 149–165.

Ikäläinen, S., Martiskainen, T. & Törrönen, M. 2003. *Mangopuun juurelta kuusen katveeseen – asiakkaana maahanmuuttajaperhe*. Lastensuojelun Keskusliitto.

Interkulttuurinen työryhmä. 2013. *Monikulttuurisuus Kuopion päivähoidossa* [verkkodokumentti]. Kuopion kaupunki, varhaiskasvatus [viitattu 19.8.2013]. Saatavissa: <http://www.kuopio.fi/documents/12147/698bb4e9-7bff-48c0-9315-fe216b70a054>

Jauhola, H., Bisi, A., Järvi, I. & Rusama, P. 2007. Työmenetelmiä. Teoksessa Jauhola, H., Bisi, A., Järvi, I. & Rusama, P. (toim.). *Monikulttuurinen varhaiskasvatus*. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca, Moniku-hanke, 1–68.

Joronen, T. 2005. Työ on kahden kauppa – maahanmuuttajien työmarkkina-aseman ongelmia. Teoksessa Paananen, S. (toim.). *Maahanmuuttajien elämää Suomessa*. Helsinki: Tilastokeskus, 59–82.

Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. *Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveystieteillä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Järvi, I. 2007. Pääkaupunkiseudun toimintamalli. Teoksessa Jauhola, H., Bisi, A., Järvi, I. & Rusama, P. (toim.). *Monikulttuurinen varhaiskasvatus*. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca, Moniku-hanke, 5–31.

Kansalaisuus iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1990–2012. 2013. Tilastokeskuksen PX-Web Statfin [verkkotietokanta]. Tilastokeskus [viitattu 20.9.2013]. Saatavissa: [http://193.166.171.75/Database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak\\_fi.asp](http://193.166.171.75/Database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp)

Karila, K. 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.). *Kasvatusvuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 91–108.

Kauppila, R. A. 2005. *Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kieli iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1987–2012. 2013. Tilastokeskuksen PX-Web Statfin [verkkotietokanta]. Tilastokeskus [25.9.2013]. Saatavissa: [http://193.166.171.75/Database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak\\_fi.asp](http://193.166.171.75/Database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp)

Killen, M. & Rutland, A. 2011. *Children and Social Exclusion: Morality, Prejudice and Group Identity*. Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell.

Koivistoinen, A.-M. Kuopion kansalaisopisto. Kotoa mukaan -osahankkeen Osallise-na Kuopiossa -kokeiluhankkeen väliraportista koskien Monikulttuurista Suomea lapsiperheille -ryhmää [sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Pauliina Jauhiainen. Lähetetty 20.8.2013. [viitattu 20.9.2013].

Kotoutuminen Kuopioon -toimenpideohjelma 2012–2015. s.a. Tavoite- ja kehittämissuunnitelmat TA 2012:3 [verkkojulkaisu]. Kuopion kaupunki [viitattu 25.9.2013]. Saatavissa: [http://www.kuopio.fi/c/document\\_library/get\\_file?uuid=8e1a7f89-3b81-43a0-ac69-14097539d5d4&groupId=46502](http://www.kuopio.fi/c/document_library/get_file?uuid=8e1a7f89-3b81-43a0-ac69-14097539d5d4&groupId=46502)

Kuopio. 2013a. *Avoin päiväkotitoiminta. Avoin päiväkotitoiminta - Julkula - Päiväranta* [verkkosivu]. Kuopio [viitattu 15.9.2013]. Saatavissa: [http://www.kuopio.fi/web/opetus-ja-koulutus/avoin-paivakotitoiminta/-/asset\\_publisher/PP4f/content/avoin-paivakotitoiminta-julkula-paivaranta?redirect=http%3A%2F%2Fwww.kuopio.fi%2Fweb%2Fopetus-ja-koulutus%2Favoin-paivakotitoiminta%3Fp\\_p\\_id%3D101\\_INSTANCE\\_PP4f%26p\\_p\\_lifecycle%3D0%26p\\_p\\_state%3Dnormal%26p\\_p\\_mode%3Dview%26p\\_p\\_col\\_id%3Dcolumn-2%26p\\_p\\_col\\_pos%3D2%26p\\_p\\_col\\_count%3D3](http://www.kuopio.fi/web/opetus-ja-koulutus/avoin-paivakotitoiminta/-/asset_publisher/PP4f/content/avoin-paivakotitoiminta-julkula-paivaranta?redirect=http%3A%2F%2Fwww.kuopio.fi%2Fweb%2Fopetus-ja-koulutus%2Favoin-paivakotitoiminta%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_PP4f%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-2%26p_p_col_pos%3D2%26p_p_col_count%3D3)

Kuopio. 2013b. *Avoimet varhaiskasvatuspalvelut* [verkkosivu]. Kuopio [viitattu 15.9.2013]. Saatavissa: <http://www.kuopio.fi/web/opetus-ja-koulutus/avoimet-varhaiskasvatuspalvelut>

Kuopion ev.lut. seurakunnat. s.a. *Perhekerhotoiminta* [verkkosivu]. Kuopion ev.lut.seurakunnat [viitattu 16.9.2013]. Saatavissa: <http://www.kuopionseurakunnat.fi/perhekerhotoiminta>

Kuopion kansalaisopisto. s.a. *Toiminta-ajatus* [verkkosivu]. Kuopion kansalaisopisto [viitattu 25.9.2013]. Saatavissa: <http://kansalaisopisto.kuopio.fi/fi/kansalaisopiston+esittely/toiminta-ajatus/>

Lainiala, L. & Säävälä, M. 2010. *”Jos äiti osaa maan kieltä, hän on kuin kotonaan.” Mitä helsinkiläiset pienten lasten maahanmuuttajavanhemmat ajattelevat kieliopinnoista?* [verkkojulkaisu]. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A1:2010 [viitattu 5.9.2013]. Saatavissa: <http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/37403e804acfe06a9334f7128ee09a62/s%C3%A4%C3%A4v%C3%A4l%C3%A4+lasten+mamuvanhemmat+kieliopisnoista+2010.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=37403e804acfe06a9334f7128ee09a62>

*Laki kotoutumisen edistämisestä* L 1386/2010. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 4.8.2013]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101386#Pid1924394>

*Laki lasten päivähoitosta* L 1973/36. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 15.9.2013]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Leskelä, L. & Virtanen, H. 2006. Selkokielen ABC. Teoksessa Leskelä, L. & Virtanen, H. (toim.). *Toisin sanoen. Selkokielen teoriaa ja käytäntöä*. Helsinki: Oppimateriaali-keskus Opike, 7–14.

Liebkind, K., Mannila, S., Jasinskaja-Lahti, I., Jaakkola, M., Kyntäjä, E. & Reuter, A. 2004. *Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. s.a. *Perhekahvilat* [verkkosivu]. MLL [viitattu 16.9.2013]. Saatavissa: <http://www.mll.fi/perheille/perhekahvilat/>

Manninen, M. s.a. *Katsaus kotoutumistutkimukseen. Maahanmuuttoasiasia nro 5* [verkkojulkaisu]. Työministeriö [viitattu 5.9.2013]. Saatavissa: [http://www.tyovoimatoimisto.fi/mol/fi/99\\_pdf/fi/04\\_maahanmuutto/07\\_aineistot\\_kirjasto/02\\_julkaisut\\_raportit/kototutk\\_fin.pdf](http://www.tyovoimatoimisto.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/07_aineistot_kirjasto/02_julkaisut_raportit/kototutk_fin.pdf)

Martikainen, T. 2008. Maahanmuuttajaväestön sukupuolittuneisuus, perheellistyminen ja sukupolvisuus. Teoksessa Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.). *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ*. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007. Helsinki: Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos, 38–67.

Martikainen, T., Saari, M. & Korkiasaari, J. 2013. Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. *Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus, 23–54.

Martikainen, T., Sintonen, T. & Pitkänen, P. 2006. Ylirajainen liikkuvuus ja etniset vähemmistöt. Teoksessa Martikainen, T. (toim.). *Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 9–41.

Meadows, S. 2010. *The Child as Social Person*. East Sussex: Routledge.

Mikkonen, A. 2005. Työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat maahanmuuttajat: kokemuksia kotouttamistoiminnasta. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S. (toim.). *Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin*. Helsinki: Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu, 53–71.

Morley, S. 2012. *The myth of web-safe fonts* [verkkosivu]. Code by Stephen Morley [viitattu 9.11.2013]. Saatavissa: <http://code.stephenmorley.org/html-and-css/the-myth-of-web-safe-fonts/>

Novitsky, A. 2005. Maa vaihtuu – roolit muuttuvat. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S. (toim.). *Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin*. Helsinki: Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu, 72–83.

Nummenmaa, A. 2006. Kasvattajien yhteisö ja kasvatuskulttuuri. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. & Rasku-Puttonen, H. (toim.). *Kasvatusvuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 19–33.

Perhekeskus. s.a. [verkkosivu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 1.8.2013]. Saatavissa: [http://www.thl.fi/fi\\_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/perheita/perhekeskus](http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/perheita/perhekeskus)

Päivinen, T. 2011. *Kokeiluhanke 2011–2013 osallisena Kuopiossa*. Mosaiikki-Savo [verkkoartikkeli]. 3/2011 [viitattu 16.5.2013]. Saatavissa: [www.mosaiikki.info/savo\\_fi.php?id=2011\\_05\\_kokeilu](http://www.mosaiikki.info/savo_fi.php?id=2011_05_kokeilu)

Pöyhönen, S., Tarnanen, M., Vehviläinen, E.-M., Virtanen, A. & Pihlaja, L. 2010. *Osallisena Suomessa. Kehittämissuunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Suomen kulttuurirahasto.

Reuter, A. & Jaakkola, M. 2005. *Venäjänkielisten, vironkielisten ja kaksikielisten maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot*. Teoksessa Paananen, S. (toim.). *Maahanmuuttajien elämää Suomessa*. Helsinki: Tilastokeskus, 23–41.

Räty, M. 2002. *Maahanmuuttaja asiakkaana*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Selkokeskus. s.a. *Selkokielen määritelmä* [verkkosivu]. papunet [viitattu 9.11.2013]. Saatavissa: <http://papunet.net/selkokeskus/teoriaa/maaritelma.html>

Siim, P. 2008. Äidit ja heidän lapsensa: Perhesuhteista neuvottelua yllirajaisissa perheissä. Teoksessa Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.). *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ*. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007. Helsinki: Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos, 218–244.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2002. *Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sosiaaliportti. 2011. *Uusi kotouttamislaki 1.9.2011* [verkkosivu]. Sosiaaliportti [viitattu 24.9.2013]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/ajankohtaista/lajankohtaista/lakiuudistuksista/lakiuudistus/?groupId=c1357024-1f71-4968-9935-5ad9b77140c9&announcementId=d8d4f1b1-83df-40a3-ace9-878726322e0b#.UkFoFITyXcs>

STAKES. 2005. *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Säävälä, M. 2011. *Perheet muuttoliikkeessä. Perustietoa maahan muuttaneiden kohtaamiseen*. Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E 41/2011. Helsinki: Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos.

Säävälä, M. 2013. Maahanmuutto perheilmionä. Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. (toim.). *Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus, 101–122.



Talib, M.-T. 2002. *Monikulttuurinen koulu. Haaste ja mahdollisuus*. Helsinki: Kirjapaja.

Talib, M., Löfström, J. & Meri, M. 2004. *Kulttuurit ja koulu. Avaimia opettajille*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Tarnanen, M. & Suni, M. 2005. Maahanmuuttajien kieliympäristö ja kielitaito. Teoksessa Paananen, S. (toim.). *Maahanmuuttajien elämää Suomessa*. Helsinki: Tilastokeskus, 9–21.

THL. 2012. *Lastensuojelun käsikirja. Avoimet varhaiskasvatuspalvelut ehkäisevänä työnä* [verkkokirja]. Sosiaaliportti [viitattu 16.9.2013]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/avoimetvarhaiskasvatuspalvelut/>

Tilastokeskus. s.a. *Perhe* [verkkosivu]. Tilastokeskus [viitattu 13.7.2013]. Saatavissa: <http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>

Työ- ja elinkeinoministeriö. s.a. *Osallisena Suomessa -hankkeen esite* [verkkodokumentti]. Työ- ja elinkeinoministeriö [viitattu 12.8.2013]. Saatavissa: [http://www.tem.fi/files/34053/TEM\\_Osallisena\\_Suomessa\\_WEB.PDF](http://www.tem.fi/files/34053/TEM_Osallisena_Suomessa_WEB.PDF)

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2011c. *Hankekortti. Osallisena Suomessa. OSKU – Osallisena Kuopiossa/Tervetuloa Suomeen -kurssi* [verkkodokumentti]. Työ- ja elinkeinotoimisto [viitattu 15.6.2013]. Saatavissa: [http://www.tem.fi/files/31953/HANKEKORTIT\\_OSKU\\_Tervetuloa\\_Suomeen\\_Kuopio.pdf](http://www.tem.fi/files/31953/HANKEKORTIT_OSKU_Tervetuloa_Suomeen_Kuopio.pdf)

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2011a. *Hankekortti. Osallisena Suomessa. OSKU – Osallisena Kuopiossa. Kotoa mukaan -osahanke* [verkkodokumentti]. Työ- ja elinkeinoministeriö [viitattu 15.6.2013]. Saatavissa: [http://www.tem.fi/files/31963/Hankekortti\\_OSKU\\_Kotoa\\_mukaan\\_Polku\\_2.pdf](http://www.tem.fi/files/31963/Hankekortti_OSKU_Kotoa_mukaan_Polku_2.pdf)

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2011b. *Hankekortti. Osallisena Suomessa. OSKU – Osallisena Kuopiossa. "Polku ammatillisiin opintoihin"* [verkkodokumentti]. Työ- ja elinkeinoministeriö [viitattu 15.6.2013]. Saatavissa: [http://www.tem.fi/files/31975/HANKEKORTIT\\_OSKU\\_Nuorten\\_polku\\_Polku\\_%282%29\\_Kuopio.pdf](http://www.tem.fi/files/31975/HANKEKORTIT_OSKU_Nuorten_polku_Polku_%282%29_Kuopio.pdf)

Työ- ja elinkeinotoimisto. 2012a. *Kohderyhmä* [verkkosivu]. Työ- ja elinkeinotoimisto [viitattu 15.6.2013]. Saatavissa: [http://www.tem.fi/tyo/maahanmuuttajien\\_kotouttaminen/kotouttamisen\\_kehittamishankeet/osallisena-suomessa\\_-hanke/kohderyhma](http://www.tem.fi/tyo/maahanmuuttajien_kotouttaminen/kotouttamisen_kehittamishankeet/osallisena-suomessa_-hanke/kohderyhma)

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2013. *Maahanmuuttajabarometri 2012. Loppuraportti* [verkkojulkaisu]. Työ- ja elinkeinoministeriön raportteja 11/2013 [viitattu 11.9.2013]. Saatavissa: [http://www.tem.fi/files/35826/Maahanmuuttajabarometri2012\\_11\\_2013.pdf](http://www.tem.fi/files/35826/Maahanmuuttajabarometri2012_11_2013.pdf)

Työ- ja elinkeinotoimisto. 2012b. *Tavoitteet* [verkkosivu]. Työ- ja elinkeinotoimisto [viitattu 15.6.2013]. Saatavissa:

[http://www.tem.fi/tyo/maahanmuuttajien\\_kotouttaminen/kotouttamisen\\_kehittamishankkeet/osallisena\\_suomessa\\_-hanke/tavoitteet](http://www.tem.fi/tyo/maahanmuuttajien_kotouttaminen/kotouttamisen_kehittamishankkeet/osallisena_suomessa_-hanke/tavoitteet)

*Ulkomaalaislaki* 2004/301. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 9.7.2013]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>

Valtioneuvosto. s.a. *Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta* [verkojulkaisu]. Valtioneuvosto [viitattu 5.9.2013]. Saatavissa: [http://www.intermin.fi/download/31570\\_kotouttamislakiselonteko\\_021008.pdf](http://www.intermin.fi/download/31570_kotouttamislakiselonteko_021008.pdf)

*Varhaiskasvatus*. s.a. [verkkosivu]. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 1.8.2013]. Saatavissa: [http://www.thl.fi/fi\\_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/varhaiskasvatuspalvelut](http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/varhaiskasvatuspalvelut)

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Virtanen, H. 2009. *Selkokielen käsikirja*. Helsinki: Oppimateriaalikeskus Opike.

Väestö kielen mukaan sekä ulkomaan kansalaisten määrä ja maa-pinta-ala alueittain 1980–2012. 2013. Tilastokeskuksen PX-Web Statfin [verkkotietokanta]. Tilastokeskus [viitattu 20.9.2013]. Saatavissa: [http://193.166.171.75/Database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak\\_fi.asp](http://193.166.171.75/Database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp)

Väestö 2012. 2012. *Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2011* [verkkodokumentti]. Tilastokeskus [viitattu 20.9.2013]. Saatavissa: [http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yvrm\\_ulsi\\_201100\\_2012\\_6360\\_net.pdf](http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yvrm_ulsi_201100_2012_6360_net.pdf)

# Perheet yhdessä

## Selkokielen opas avoimista varhaiskasvatuspalveluista Kuopiossa



## **Oppaan toteutus**

Pauliina Jauhiainen ja Miia Pitkänen  
Savonia-ammattikorkeakoulu 2013

## **Kuvat**

Kuopion kaupungin avoimet päiväkodit: sivut 3, 4, 5 (ensimmäinen kuva), 6, 10, 11, 12, kansi

Kuopion evankelisluterilainen seurakunta: sivu 7

Pauliina Jauhiainen ja Miia Pitkänen: sivut 5, 7 (oikeanpuoleinen kuva), 8, 9, 12 (ylin kuva), 14

© Kaikki oikeudet muutoksiin ja kuvien käyttöön pidätetään.



# Alkusanat

Kiitos, että aiot lukea tämän oppaan. Jos perheessänne on alle kouluikäisiä lapsia ja haluatte tekemistä arkeen, kannattaa jatkaa lukemista. Oppaassa kerrotuissa palveluissa teillä on mahdollisuus saada uusia ystäviä ja oppia suomen kieltä.

Oppaassa esitellyt avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat tarkoitettu koko perheelle. Niihin osallistuminen on maksutonta. Valokuvilla näytämme, minkälaista toimintaa palveluissa on. Oppaassa kerrotaan myös esimerkiksi lasten pukeutumisesta ja linja-autolipuista.

Tämä opas on toteutettu osana sosiaalialan opinnäytetyötä. Haluamme oppaalla innostaa teitä osallistumaan avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin.

Lopuksi kiitämme yhteistyöstä Kuopion kansalaisopistoa, Kuopion kaupungin avoimia päiväkoteja, Kuopion ev.lut. seurakuntaa sekä MLL:n Kuopion yhdistystä.

Iloisia hetkiä perheiden parissa toivottaen,

*Pauliina Jauhiainen &  
Míia Pitkänen*

Tähän oppaaseen on koottu tietoa erilaisista avoimista varhaiskasvatuspalveluista, joissa vanhemmat lastensa kanssa voivat kohdata muita lapsiperheitä. Toimintaan osallistuminen on vapaaehtoista ja maksutonta. Lapset ja vanhemmat voivat yhdessä leikkiä, laulaa, askarrella, maalata ja muovailta tai muuten vain viettää aikaa toisten perheiden kanssa.

Oppaan lisätietoa-osiossa on yhteystietoja, joiden avulla löydät Sinun perheellesi sopivan ajankohdan ja toimintamuodon.

Sinä ja perheesi olette tervetulleita osallistumaan avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin ympäri kaupunkia!

*Päivi Kurvi*

va. päiväkodin johtaja

Kuopion kaupunki

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut

# Avoimet varhaiskasvatuspalvelut

Päiväkodit, perhepäivähoito ja avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat **varhaiskasvatusta**. Varhaiskasvatus on pienten lasten elämässä tapahtuvaa toimintaa, jolla tuetaan lasten kasvua, kehitystä ja oppimista. Lasten palveluissa tapahtuva varhaiskasvatus on hoitoa, kasvatusta ja opetusta. Varhaiskasvatus parantaa lapsen hyvinvointia.

Päivähoidon aikuiset huomioivat lapsen äidinkielen ja kulttuurin. Päivähoidossa lapsi oppii suomen kieltä toisten lasten ja aikuisten kanssa. Aikuiset innostavat lasta käyttämään lapsen äidinkieltä. He kohtelevat kaikkia lapsia tasa-arvoisesti.

Lapsiperhe voi käydä päivähoidon lisäksi **avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa**. Ne voivat olla esimerkiksi avoimia päiväkoteja, perhekerhoja ja perhekahviloita. Avoimia varhaiskasvatuspalveluita järjestävät esimerkiksi Kuopion kaupunki, Kuopion evankelis-luterilainen seurakunta ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL).

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat erityisen hyviä vanhemmille, jotka hoitavat lapsiaan kotona. Vanhemmat voivat mennä avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin yhdessä lapsen kanssa. On myös kerhoja, jonne vanhemmat voivat jättää lapsensa muutamaksi tunniksi.





**Ohjaajilla** on varhaiskasvatukseen liittyvä koulutus, joten he ovat ammattitaitoisia kasvattajia. Vanhempien täytyy huolehtia lapsistaan, vaikka paikalla on ohjaajia. Ohjaajat suunnittelevat ja toteuttavat toiminnan. Lisäksi he asettavat toiminnalle tavoitteita.



Avoimia varhaiskasvatuspalveluita on Kuopiossa **eri asuinalueilla**. Vanhemmat voivat itse valita, minkä asuinalueen palveluita he käyttävät. Vanhemmat ja lapset voivat käydä myös monessa eri paikassa.

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat avoinna tiettyinä viikonpäivinä tiettyyn kellonaikaan. Ne eivät ole auki joka päivä, niin kuin päiväkotit. Perheet voivat käydä palveluissa, kun heille sopii. Siellä ei tarvitse käydä joka viikko. Suurin osa avoimista varhaiskasvatuspalveluista on kiinni, kun kouluilla on loma.



Huomio! Perhe voi saada Kelan **kotihoidontukea**, kun lasta hoidetaan kotona. Osallistuminen avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin ei estä kotihoidontuen saamista.

# Erilaisia toimintamuotoja

Avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin aikuiset ja lapset osallistuvat yhdessä. Palvelut on tarkoitettu alle kouluikäisille lapsille.



Avoimet varhaiskasvatuspalveluihin osallistuminen on **maksutonta**. Niihin **ei** tarvitse **ilmoittautua**.



Kuopion kaupunki



Avoim päiväkot ja vauva-avoin päiväkot

Avoimessa päiväkodissa lapsille ja vanhemmille järjestetään erilaista toimintaa, esimerkiksi askartelu, maalaus ja laulaminen. Siellä voi leikkiä ja viettää aikaa muiden perheiden kanssa. Myös vauvat voivat osallistua avoimeen päiväkotiin.

Avoimessa päiväkodissa voi olla vierailijoita, jotka kertovat lapsiperheisiin liittyvistä aiheista tai esittelevät esimerkiksi lastenvaatteita. Joskus lapset ja vanhemmat leipovat tai ulkoilevat yhdessä.



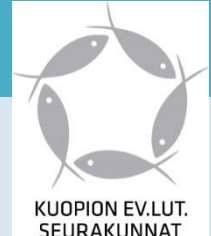
**Vauva-avoimet päiväkodit** on tarkoitettu 0–1,5-vuotiaille vauvoille ja heidän vanhemmilleen. Toiminta voi olla samanlaista kuin avoimessa päiväkodissa, lasten ikä huomioiden.



Avoimia päiväkoteja ja vauva-avoimia päiväkoteja on eri asuinalueilla. Niiden ajankohdat ja paikat voivat vaihtua eri vuosina. Avoimien päiväkotien ja vauva-avoimien päiväkotien **ajat ja paikat** löytyvät osoitteesta [www.kuopio.fi/paivahoito](http://www.kuopio.fi/paivahoito) → avoimet varhaiskasvatuspalvelut → avoin päiväkotitoiminta.

Internetsivuilta vanhemmat löytävät palveluiden puhelinnumerot sekä kartat jokaiseen paikkaan erikseen. Siellä kerrotaan myös avoimien päiväkotien ja vauva-avoimien päiväkotien erityisistä aiheista, esimerkiksi vierailijat ja ulkoilukerrat.

## Kuopion evankelisluterilainen seurakunta



### Perhekerhot

Kuopion evankelisluterilaisen seurakunnan perhekerhoihin lapset osallistuvat vanhempien, isovanhempien tai hoitajan kanssa. Perhekerhoissa lapsiperheet tutustuvat toisiinsa. Kerhoissa on erilaista tekemistä, laulua ja leikkiä. Siellä on lasten hartaus ja erilaisista aiheista keskustelua. Toiminta on avointa ja perustuu evankelisluterilaiseen kirkon tunnustukseen ja opetukseen.

Perhekerhoja järjestetään eri asuinalueilla. Kaikki paikat ja ajankohdat löytyvät osoitteesta [www.kuopionseurakunnat.fi/perhekerhotoiminta](http://www.kuopionseurakunnat.fi/perhekerhotoiminta)

## Taidetiistai

Taidetiistai on kristilliseen kasvatukseen, kierrätykseen ja ekologisuuteen ohjaavaa taidekasvatusta aikuiselle ja lapselle yhdessä. Toiminta on maksutonta. Perhe voi osallistua Taidetiistain toimintaan myös Facebookissa.



## Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kuopion yhdistys



## Perhekahvila

Perhekahvilassa lapset ja vanhemmat tutustuvat toisiin perheisiin. Perhekahvilassa voi olla vierailijoita, jotka kertovat erilaisista aiheista, esimerkiksi lasten allergioista, tai esittelevät lastenvaatteita.

Toiminta on usein vapaata keskustelua ja leikkimistä.

Tavallisen Toiminnan Talolla on leikkihuone, jossa on paljon leluja lapsille. Leikkihuoneeseen voi mennä leikkimään aina, kun Talo on auki.

Perhekahvilaa järjestetään myös, kun kouluilla on loma.

Perhekahvilan ajankohdat löytyy osoitteesta

[kuopio.mll.fi/toiminta/perhekahvilat/](http://kuopio.mll.fi/toiminta/perhekahvilat/)



# Palveluihin lähteminen

## Pukeutuminen

Joissakin avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa perheet voivat olla yhdessä ulkona. Tätä varten lapsella täytyy olla sähän sopivat vaatteet.

Kun sataa, lapsella voi olla päällään sadetakki ja kurahousut, käsissään kurarukkaset ja jaloissaan kumi-saappaat.



Kun on kylmä, lapsella voi olla päällään toppavaatteet, villavaatteet ja kaulahuivi ja päässään kypärämyssy ja pipo. Lapsella voi olla jaloissaan villasukat ja talvikengät ja käsissään topparukkaset.



Monella lapsella voi olla samanlaiset ulkovaatteet. Tämän takia lapsen vaatteisiin kannattaa kirjoittaa lapsen nimi.



Vinkki! Sisällä lapsi voi käyttää sisätossuja tai jarrusukkia, ettei lapsi kaadu leikkiessään.

## Linja-autolla matkustaminen

Avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin pääsee helposti linja-autolla. Kuopion paikallisliikenteessä

- \* Kaksi alle 4-vuotiasta lasta pääsee ilmaiseksi, kun aikuinen ostaa itselleen lipun.
- \* Jos lapsi/lapset ovat lastenvaunuissa/lastenrattaissa, lapset ja aikuinen pääsevät ilmaiseksi.
- \* Jos lapsi kävelee itse tai on sylissä, aikuisen täytyy ostaa itselleen lippu.

- \* Jos alle 4-vuotiaita lapsia on kolme tai enemmän, kaksi pääsee ilmaiseksi ja muille täytyy ostaa lastenlippu. 4–11-vuotiaille lapsille täytyy ostaa lastenlippu.

Vanhemmat saavat tietoa paikallisliikenteen aikatauluista Matkahuollosta, joka on Kuopion linja-autoasemalla. Vanhemmat voivat hakea aikatauluja myös Kuopion liikenteen internetsivuilta [www.kuopionliikenne.fi/aikataulut/paikallisliikenne](http://www.kuopionliikenne.fi/aikataulut/paikallisliikenne)



Vinkki! Vanhemmat voivat pyytää ystävää lähtemään mukaan avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin. Tämä voi helpottaa lähtemistä erityisesti ensimmäisellä kerralla.

## Ruokailu

Perheet voivat ottaa omia eväitä mukaan avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin. Joissakin palveluissa voi myös ostaa syötävää ja juotavaa pientä maksua vastaan.





# Perhe avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa

Avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa vanhemmat tutustuvat toisiin perheisiin. He saavat uusia **ystäviä** ja pääsevät käyttämään **suomen kieltä**. Vanhemmat voivat keskustella lasten kasvatukseen liittyvistä asioista.

Vanhemmat saavat tukea myös avoimien varhaiskasvatuspalveluiden ohjaajilta. Vanhemmat voivat kysyä neuvoja ohjaajilta, jos vanhemmilla on jotain kysyttävää.



Avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa vanhempi ja lapsi viettävät aikaa yhdessä.

Lapsi pääsee **leikkimään** muiden lasten kanssa ja kuulemaan suomen kieltä. Lapsen taidot olla ryhmässä kehittyvät.



Laululeikkien aikana lapset pääsevät **liikkumaan** ja tanssimaan yhdessä vanhempiensa kanssa.



Perheet pääsevät **laulamaan** ja leikkimään yhdessä. Vanhemmat ja lapset oppivat suomalaisia lastenlauluja.



Vanhemmat ja lapset voivat **askarrella** yhdessä. Kun jokin juhlapäivä lähestyy, he voivat askarrella jotain päivään liittyvää, esimerkiksi pääsiäisenä tipuja. Perheet pääsevät myös esimerkiksi maalaamaan ja piirtämään.



Avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa on paljon erilaisia **leluja**, joilla lapset voivat leikkiä. Lapsi voi leikkiä yksin tai muiden lasten kanssa.



# Lisätietoa

## Kuopion kaupunki

- \* [www.kuopio.fi/paivahoito](http://www.kuopio.fi/paivahoito)

## Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kuopion yhdistys

Mannerheimin Lastensuojeluliiton  
perhekahvila on Perhekeskus  
Tavallisen Toiminnan Talolla.

- \* Osoite: Kasarmikatu 1
- \* Puhelinnumero: 044 700 0090
- \* Sähköposti:  
[talo@tavallisentoiminnantalo.fi](mailto:talo@tavallisentoiminnantalo.fi)
- \* Kotisivut: [kuopio.mll.fi/](http://kuopio.mll.fi/)
- \* Facebook-ryhmä nimellä  
Tavallisen Toiminnan Talo

## Kuopion evankelisluterilainen seurakunta

- \* Kotisivut:  
[www.kuopionseurakunnat.fi/lausetjaperheet](http://www.kuopionseurakunnat.fi/lausetjaperheet)
- \* Facebook-ryhmä nimellä  
Taidetiistai Kuopio



Vinkki! Vanhemmat voivat kysyä neuvoa  
neuvolasta ja sosiaalityöntekijältä,  
esimerkiksi tietojen etsimiseen Kuopion  
kaupungin internetsivuilta.

Myös Monikulttuurikeskus Kompassin  
ohjaajat auttavat tiedon etsimisessä  
internetistä. Kompassin osoite on  
Hapelähteenkatu 33.



*Haluamme sinua tämän oppaan lukemisesta kiittää,  
toivottavasti se monet perheet yhteen liittää.  
Iloista aikaa kera uusien ystävien  
sekä hauskaa tekemistä kanssa omien lapsien.  
Nyt tämä opas loppuu,  
joten toivomme, että perheenne palveluihin osallistuu.*

Miia & Pauliina



12.11.2013

Kuopion avoimet varhaiskasvatuspalvelut

HYVÄT VANHEMMAT,

olemme neljännen vuoden sosiaalian opiskelijoita Savonia-ammattikorkeakoulun Iisalmen yksiköstä. Olemme tekemässä lopputyötä Kuopion avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin liittyen. Valmistelemme opasta kyseisistä palveluista maahanmuuttajaperheille. Lopullisen oppaan olisi tarkoitus olla valmis alkuvuonna 2014.

Oppaan tavoitteena on rohkaista maahanmuuttajaperheitä mukaan käyttämään avoimia varhaiskasvatuspalveluita, kuten avoimia päiväkoteja. Tällä tavoin heillä olisi mahdollisuus oppia suomenkieltä ja saada suomalaisia ystäväperheitä. Lapselle palvelut tarjoaisivat luonnollisia tilanteita oppia suomenkieltä leikin ja monipuolisen toiminnan lomassa.

Oppaassa esitellään ensin yleisesti avoimia varhaiskasvatuspalveluita Kuopiossa. Oppaan yhteystiedoissa tuomme mahdollisesti Kuopion kaupungin palveluiden lisäksi esille myös Kuopion evankelis-luterilaisen seurakunnan perhekerhot sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilan. Opas olisi mahdollisesti saatavissa Kuopion kaupungin internet-sivuilta. Kuopion kansalaisopisto on myös luvannut kertoa oppaasta kursseillaan. Muista mahdollisista jakelukanavista meillä ei ole vielä tietoa.

Oppaan olisi tarkoitus olla mahdollisimman selkeä ja houkutteleva. Tähän pyrimme laittamalla oppaaseen paljon kuvia asioiden havainnollistamiseksi. Kysyisimmekin Teiltä, voisiko avointen varhaiskasvatuspalveluiden ohjaajat ottaa Teistä ja lapsistanne valokuvia opasta varten? Kuvia otettaisiin luonnollisissa vuorovaikutustilanteissa esimerkiksi avoimessa päiväkodissa. Olisimme todella kiitollisia avustanne oppaan ja maahanmuuttajaperheiden hyväksi.

Jos Teillä on jotakin kysyttävää, niin voitte ottaa yhteyttä alla löytyviin yhteystietoihin.

Syksyisin terveisin,

Pauliina Jauhiainen

Pauliina.H.Jauhiainen@edu.savonia.fi

Miia Pitkänen

Miia.E.Pitkanen@edu.savonia.fi

12.11.2013

Kuopion kaupungin neuvolat

Hei Kuopion neuvolan työntekijät!

Maahanmuuttajaperheet tarvitsevat suomalaisia lapsiperheitä ystävikseen. Näiden ystävien avulla maahanmuuttajavanhemmat pääsisivät havainnoimaan suomalaista lastenkasvatuskulttuuria sekä sopeuttamaan omia kasvatustapojaan suomalaiseen yhteiskuntaan sopiviksi. Muiden pienten lasten vanhempien kanssa maahanmuuttajavanhemmat voivat jakaa kokemuksiaan ja saada vertaistukea. Tämän ennaltaehkäisevän näkökulman lisäksi vuorovaikutus suomalaisten lapsiperheiden kanssa tukee maahanmuuttajien suomenkielen oppimista.

Olemme sosionomiopiskelijoita Savonia-ammattikorkeakoulun lisälmen yksiköstä. Opinnäytetyönämme olemme tehneet selkokiehisen oppaan avoimista varhaiskasvatuspalveluista Kuopiossa. Avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat erityisen hyviä vanhemmille, jotka hoitavat pieniä lapsiaan kotona. Toimintamuotoina voivat olla esimerkiksi avoimet päiväkodit, seurakunnan perhekerhot ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvila. Avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa perheet pääsevät viettämään aikaa yhdessä sekä virkistäytymään erilaisen luovan toiminnan keinoin. Tekemämme opas on saatavilla sähköisenä Kuopion kaupungin internetsivuilta, josta se on helppo sekä maahanmuuttajaperheiden että heidän kanssaan työskentelevien tulostaa.

Oppaassa kerrotaan Kuopion kaupungin avoimista päiväkodeista, Kuopion evankelisluterilaisen seurakunnan perhekerhoista sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kuopion yhdistyksen perhekahvilasta. Oppaassa kerrotut palvelut ovat maksuttomia ja niihin osallistuvat sekä vanhemmat että lapset yhdessä. Oppaan sisältö koostuu perustiedoista varhaiskasvatuksesta, erilaisista avointen varhaiskasvatuspalveluiden toimintamuodoista sekä palveluiden hyödyistä perheille. Lisäksi oppaassa kerrotaan esimerkiksi lapsen pukemisesta ja linja-autolla liikkumisesta, sillä halusimme tehdä maahanmuuttajaperheiden kotoa lähtemisen osallistumaan palveluihin mahdollisimman helpoksi. Valokuvilla havainnollistamme tekstiä. Valokuvat on otettu pääasiassa Kuopion kaupungin avoimissa päiväkodeissa ja niiden käyttöön on kysytty lupa osallistujilta.

Lähestymme Teitä siksi, että Te neuvolan työntekijöinä saavutatte parhaiten maahanmuuttajaperheet lasten vuositarkastusten yhteydessä. Koska opas on saatavilla vain sähköisenä

12.11.2013

versiona, maahanmuuttajaperheillä voi olla hankala löytää sitä itse. Olisiko mahdollista, että kertoisitte Teillä asioiville maahanmuuttajaperheille oppaasta? Joillekin maahanmuuttajaperheille oppaan näyttäminen internetistä on riittävää, osa hyötyisi taas eniten tulostetusta oppaasta. Tässä asiassa voitte toimia Teidän ja maahanmuuttajaperheiden välisen pitkäaikaisen yhteistyön myötä syntyneen käsityksen mukaisesti. Opas ei sisällä tarkkoja yhteystietoja niiden muuttuvuuden vuoksi, joten toivoisimme Teidän ajan sallimissa puitteissa tarvittaessa auttamaan tietojen löytämisessä internetistä tai kaupungin omasta paperitiedotteesta.

Kiitämme Teitä sekä omastamme että maahanmuuttajaperheiden puolesta! Pienelläkin teolla voi olla suuri merkitys maahanmuuttajaperheen elämään.

Vastaamme mielellämme Teillä heränneisiin kysymyksiin.

Talvisin terveisin,

Miia Pitkänen ja Pauliina Jauhiainen  
Savonia-AMK/Sosionomiopiskelijat



